

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

**HOTUBA YA MHESHIMIWA ANTHONY
PETER MAVUNDE (MB.), WAZIRI WA MADINI
AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA
MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA
FEDHA 2024/2025**

DODOMA

APRILI, 2024

Waziri wa Madini, Mhe. Anthony Peter Mavunde (Mb.), akiwa kwenye Picha ya Pamoja na Wakuu wa kampuni za Madini zilizopewa Leseni za Uchimbaji Mkubwa wa Madini Mkakati.

VIONGOZI WA WIZARA

Mhe. Anthony Peter Mavunde (Mb.)
Waziri wa Madini

Mhe. Dkt. Steven Lemomo Kiruswa (Mb.)
Naibu Waziri wa Madini

Bw. Kheri Abdul Mahimbali
Katibu Mkuu

Bw. Msafiri Lameck Mbibo
Naibu Katibu Mkuu

YALIYOMO

A. UTANGULIZI.....	1
B. MWENENDO WA BIASHARA YA MADINI DUNIANI ...	9
C. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024	12
I. MAPATO	12
II. MIRADI YA MAENDELEO	13
III. UTEKELEZAJI WA SHUGHULI MAHSUSI	14
IV. UTEKELEZAJI WA MAENEO MENGINE	31
V. UTEKELEZAJI WA SHUGHULI ZA TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA	40
(A) TUME YA MADINI.....	40
(B) SHIRIKA LA MADINI LA TAIFA (STAMICO).....	48
(C) TAASISI YA JIOLOJIA NA UTAFITI WA MADINI TANZANIA (GST)	54
(D) KITUO CHA JEMOLOJIA TANZANIA (TGC)	59
(E) TAASISI YA UHAMASISHAJI UWAZI NA UWAJIBIKAJI KATIKA RASILIMALI MADINI, MAFUTA NA GESI ASILIA (TEITI)	62
D. MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025....	65
<i>I. Maeneo ya Utekelezaji kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.....</i>	<i>66</i>
<i>II. Maeneo Mengine Yatakayotekelezwa na Wizara</i>	<i>72</i>
<i>III. Kazi Zitakazotekelezwa na Taasisi Zilizochini ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.....</i>	<i>80</i>
E. SHUKRANI.....	94
F. HITIMISHO	97

ORODHA YA PICHA

Na.	Maelezo ya Picha	Ukurasa
1.	Ujenzi wa kiwanda cha GodMwanga Gems Ltd cha kuchakata madini ya kinywe kilichopo Wilaya ya Handeni-Tanga	11
2.	Waziri wa Madini Mhe. Anthony P. Mavunde (Mb.) akiwa kwenye hafla ya kukabidhi leseni za uchimbaji mkubwa wa madini mkakati.	20
3.	Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania akiwa na Mhe. Anthony P. Mavunde (Mb.), Waziri wa Madini wakati wa uzinduzi wa Mitambo ya uchorongaji inayomilikiwa na STAMICO kwa ajili ya kuwahudumia wachimbaji wadogo.	21
4.	Wanafunzi wakiwa katika mafunzo ya uongezaji thamani madini ya vito katika Kituo cha TGC	24
5.	Katibu Mkuu wa Wizara ya Madini Bw. Kheri Abdul Mahimbali akishiriki mkutano wa Mining Indaba–Afrika Kusini	26
6.	Baadhi ya washiriki wa mkutano wa sita (6) wa kimataifa wa wakandarasi wanaojihusisha na uchimbaji madini yanayopatikana chini ya sakafu ya bahari kuu uliofanyika Jijini Dar es Salaam	27
7.	Naibu Katibu Mkuu Msafiri Mbibo akiwa na washiriki wa Maonesho ya Kimataifa ya 68 ya Madini ya vito Bangkok, Thailand	29
8.	Mtambo wa kuzalisha mkaa mbadala wa kupikia (Rafiki Briquettes)	50

9.	Vikombe Vya Kuyeyushia Sampuli za Miamba ya Madini ya Dhahabu Vinavyotengezwa Katika Maabara ya GST	57
10.	Baadhi ya Bidhaa Zinazozalishwa na Kituo cha Jemolojia Tanzania -Arusha	60
11.	Waziri wa Madini Mhe. Anthony P. Mavunde (Mb.), akikabidhiwa ripoti ya tathmini ya TEITI	64

ORODHA YA MAJEDWALI

Na.	Maelezo ya Jedwali	Ukurasa
1.	Makusanyo Halisi ya Maduhuli kwa Kila Ofisi ya RMO Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024 Pamoja na Makadirio kwa Mwaka 2024/2025	99
2.	Kiasi cha Mrabaha na Ada ya Ukaguzi Kilichokusanywa Kutoka Kwenye Mauzo ya Madini Mbalimbali Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024	101
3.	Mwenendo wa Mauzo na Mapato ya Dhahabu Katika Masoko ya Geita, Kahama na Chunya kwa Kipindi cha Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024	103
4.	Mapato Yaliyopatikana Kutokana na Mauzo ya Madini Kwenye Masoko Yote ya Madini Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024	105
5.	Mapato Yaliyopatikana Kutokana na Mauzo ya Madini Kwenye Masoko ya Madini Kwa Kila Aina ya Madini Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024	108
6.	Mapato Yaliyopatikana Kutokana na Mauzo ya Madini Kwenye Masoko ya Madini Tangu Kuanzishwa Kwake Machi, 2019 hadi Machi, 2024	109
7.	Makusanyo ya Maduhuli Yaliyotokana na Vyanzo Mbalimbali Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024	110
8.	Migodi ya Wachimbaji wa Kati wa Madini iliyokaguliwa Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024.	111
9.	Matukio ya Matetemeko Makubwa ya Ardhi yaliyotokea nchini Tanzania katika kipindi cha Julai 2023 na Machi, 2024	114

ORODHA YA VIELELEZO

Na.	Aina ya Kielelezo	Ukurasa
1.	Makusanyo ya Maduhuli Kutokana na Mauzo ya Dhahabu Katika Masoko Makubwa Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024	116
2.	Mwenendo wa Ukusanyaji wa Maduhuli Kuanzia Mwaka 2018/2019 hadi 2022/2023	116

ORODHA YA VIFUPISHO

ADPA	African Diamond Producers Association
BLs	Broker Licenses
CCM	Chama Cha Mapinduzi
CIP	Carbon In Pulp
CSR	Corporate Social Responsibility
DD	Diamond Drilling
Dkt.	Daktari
DLs	Dealers Licenses
DMCC	Dubai Multi Commodities Center
DTL	Duma Tanzgraphite Limited
EITI	Extractive Industries Transparence Initiatives
GST	Geological Survey of Tanzania
ISA	International Seabed Authority
ISO	International Organization for Standardization
JNICC	Julius Nyerere International Convention Centre
LBMA	London Bullion Market Association
Mb.	Mbunge
MBT	Mining for a Brighter Tommorrow
MCP	Mining Closure Plan
MiMS	Minerals Information Management System
MLs	Mining Licenses
MMU	Mobile Manufacturing Unit
MSY	Magonjwa Sugu Yasiyoambukizwa
NMCC	National Mining Closure Committee
NTA	National Technical Award

NYSL	Nyati Mineral Sands Limited
OC	Other Charges
PCLs	Processing Licenses
PDAC	Prospectors and Developers Association of Canada
PLs	Prospecting Licenses
PMLs	Primary Mining Licenses
PoS	Point of Sale
QDS	Quarter Degree Sheet
RC	Reverse Circulation
REE	Rare Earth Elements
RFLs	Refining Licences
SADCAS	Southern African Development Community Accreditation Services
SGR	Standard Gauge Railway
SML	Special Mining Licence
SMZ	Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar
STAMICO	State Mining Corporation
TAWA	Tanzania Wildlife Management Authority
TAWOMA	Chama cha Wanawake Wachimbaji Madini
TEITI	Tanzania Extractive Industries Transparency Initiative
TGC	Tanzania Gemmological Centre
TSF	Tailings Storage Facility
UKIMWI	Upungufu wa Kinga Mwilini
WDL	Williamson Diamond Limited

**HOTUBA YA MHESHIMIWA ANTHONY PETER MAVUNDE
(MB.), WAZIRI WA MADINI AKIWASILISHA BUNGENI
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA
WA FEDHA 2024/2025**

A. UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, baada ya kupokea taarifa iliyowasilishwa Bungeni na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini iliyochambua bajeti ya Wizara ya Madini, naomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako Tukufu sasa likubali kupokea, kujadili na kupitisha Taarifa ya Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara ya Madini kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 pamoja na Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Kawaida na ya Maendeleo ya Wizara ya Madini na Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

2. Mheshimiwa Spika, awali ya yote, ninamshukuru Mwenyezi Mungu, mwingi wa rehema, kwa fadhila zake na kujialia nchi yetu amani na utulivu na kutuwezesha kushiriki katika mkutano huu wa 15 wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kwa unyenyekevu mkubwa, ninamuomba Mwenyezi Mungu atuongoze vyema na kutupa busara na hekima katika kujadili Hotuba ya Bajeti ya Wizara ya Madini kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 kwa nia njema ya kuendeleza nchi yetu na kuboresha ustawi na maendeleo ya watanzania.

3. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kumpongeza na kumshukuru sana Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa utendaji wake wenye maono, maridhiano, weledi, uwajibikaji na ujasiri kwa manufaa mapana ya Taifa. Aidha, Mheshimiwa Rais amekuwa na mchango mkubwa sana katika maendeleo ya Sekta ya Madini kwa kutoa miongozo, maagizo na maelekezo mbalimbali kwa ajili ya kuvutia uwekezaji na kuikuza sekta.

4. Mheshimiwa Spika, kwa namna ya kipekee nitumie fursa hii adhimu kutoa shukrani zangu za dhati kwa Mheshimiwa Rais kwa kuniamini na kunipa dhamana ya kusimamia Sekta ya Madini. ***Ni ahadi yangu kwa Mheshimiwa Rais, na Bunge lako Tukufu pamoja na Watanzania kwamba nitaitumikia nafasi hii kwa uadilifu, uaminifu na kwa uwezo wangu wote ili kuendeleza sekta hii muhimu.***

5. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Uongozi wa Serikali ya Awamu ya Sita, Mheshimiwa Rais ametuonesha kwa vitendo namna anavyoithamini Sekta ya Madini kwa kushiriki yeye mwenyewe katika shughuli za madini ikiwemo kufanya uhamasishaji mkubwa kwenye uwekezaji. Pia, ameshiriki kwenye hafla za utiaji saini mikataba ya uchimbaji wa madini, ununuzi na uzinduzi wa

mitambo maalum ya uchorongaji kwa ajili ya kuwawezesha wachimbaji wadogo kuongeza tija na uwezeshaji katika ujenzi wa miundombinu mbalimbali ya shughuli za madini.

6. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Awamu ya Sita tumeshuhudia mafanikio mbalimbali katika Sekta ya Madini ikiwemo: kuendelea kuongezeka kwa Mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa kutoka asilimia 6.7 mwaka 2020, asilimia 7.3 mwaka 2021 hadi kufikia asilimia 9.1 mwaka 2022; ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali uliongezeka kutoka shilingi 588,047,051,190.03 mwaka 2020/2021, shilingi 623,237,296,973.40 mwaka 2021/2022 hadi shilingi 678,042,598,813.92 mwaka 2022/2023.

7. Mheshimiwa Spika, mafanikio mengine ni pamoja na kuongezeka kwa masoko na vituo vya ununuzi wa madini kutoka 41 na 61 mwaka 2020/2021 hadi kufikia 42 na 100 mwaka 2023/2024 ambapo kulifanyika biashara ya madini yenye thamani ya shilingi 2,095,960,697,019.40 na shilingi 1,926,415,580,991.11 mtawalia. Aidha, Serikali imenunua mitambo mitano (5) ya uchorongaji kwa ajili ya wachimbaji wadogo na kuigawanya kwenye maeneo mbalimbali ya uchimbaji mdogo wa madini nchini.

8. Mheshimiwa Spika, ili kuendeleza Madini Muhimu na Madini Mkakati, Serikali imetoa leseni ya uchimbaji mkubwa wa madini Tembo (Heavy Mineral Sands) kwa

mradi wa Tajiri uliopo Wilaya ya Pangani, Mkoa wa Tanga pamoja na Leseni ya Ujenzi wa Kiwanda cha Kusafisha Madini ya Metali Wilaya ya Kahama, Mkoa wa Shinyanga.

9. Mheshimiwa Spika, namshukuru kwa dhati Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa miongozo yake mbalimbali anayoitoa yenye lengo la kuhakikisha kuwa Sekta ya Madini inakuwa na mchango endelevu na kuwanufaisha watazania na Taifa kwa ujumla.

10. Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi madhubuti na maelekezo anayoyatoa ili kufanikisha utendaji kazi Serikalini. Nimshukuru zaidi kwa hotuba yake iliyojaa maono mazuri aliyoiwasilisha hapa bungeni ambayo inatoa mwelekeo wa utekelezaji wa kazi za Serikali. Hotuba hiyo kwa kiasi kikubwa imeonesha mapitio ya uendeshaji wa shughuli za Serikali katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2023/2024 na Mpango wa Bajeti ya Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 pamoja na utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020.

11. Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati kwa kuaminiwa na kuteuliwa na Mheshimiwa Rais kushika nyadhifa hizo. Aidha, nimshukuru kwa kazi kubwa aliyoifanya ya kuisimamia na kuijenga Sekta ya Madini kwa ubunifu na uadilifu mkubwa alipokuwa Waziri wa Madini.

12. Mheshimiwa Spika, Viongozi hawa wote wamekuwa tayari kushirikiana nasi muda wote, kutosikiliza na kutupa maelekezo na miongozo mbalimbali ambayo yametusaidia sana katika kutekeleza majukumu ya Wizara kwa ufanisi zaidi.

13. Mheshimiwa Spika, naomba nitumie fursa hii kukupongeza wewe binafsi kwa kuendelea kuliongoza Bunge kwa ustadi, umahiri, hekima, busara na ubunifu mkubwa. Aidha, niwapongeze Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb.), Naibu Spika na Wenyeviti wa Bunge kwa kuendelea kushirikiana nawe katika kuliongoza Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa weledi mkubwa. Ni dhahiri kuwa mmeonesha ukomavu mkubwa wa kisiasa wakati wote wa kuendesha vikao vya Bunge. Tuna imani kuwa mtaendelea kuliongoza Bunge kufanya maamuzi sahihi na yenye tija kwa maslahi mapana ya Taifa na kulifanya Bunge letu liendeleo kuheshimika ndani na nje ya nchi yetu.

14. Mheshimiwa Spika, naomba niwapongeze Mheshimiwa Dkt. David Mathayo David (Mb.), Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini na Mheshimiwa Kilumbe Shabani Ng'enda (Mb.), Makamu Mwenyekiti wa Kamati kwa kuchaguliwa kuiongoza Kamati hii. Aidha, nawapongeza wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini kwa kuteuliwa kuwa wajumbe wa Kamati hiyo. Tunaipongeza Kamati kwa kazi nzuri wanayoifanya ya kutoa ushauri na maelekezo mbalimbali ambayo yanasaidia kuongeza ufanisi na umakini wa utendaji kazi wa Wizara. Vilevile, ninaishukuru Kamati kwa kujadili kwa kina Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fungu 100, kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 na kuyapitisha kwa kauli moja.

Napenda kuliahidi Bunge lako Tukufu kuwa nitaendelea kuipa Kamati ushirikiano wa dhati katika kuhakikisha kuwa Sekta ya Madini inaendelea kuimarika na kuwanufaisha watanzania.

15. Mheshimiwa Spika, napenda kutoa shukrani na pongezi kwa Bunge lako Tukufu kwa kazi nzuri ambazo limekuwa likifanya katika kuisimamia na kuishauri Serikali, ikiwemo Wizara ya Madini. Kupitia kwako, naliomba Bunge liendeleo kutupatia ushirikiano ili kuiendeleza sekta hii muhimu katika kujenga uchumi shindani kwa maendeleo ya Taifa. Aidha, napenda kuwapongeza Waheshimiwa

Mawaziri na Naibu Mawaziri wote kwa kuaminiwa na Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuongoza Wizara mbalimbali. Pia, ninawashukuru wote kwa ushirikiano wanaonipa katika kutekeleza majukumu ya kusimamia Sekta ya Madini.

16. Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa, nitumie fursa hii kuwashukuru wananchi wa Jimbo la Dodoma Mjini kwa kuendelea kunipa ushirikiano kama Mbunge wao na kunivumilia ninapokuwa nikitekeleza majukumu mengine ya kitaifa kama Waziri wa Madini.

17. Mheshimiwa Spika, napenda nimshukuru kwa dhati kabisa Dkt. Steven Lemomo Kiruswa (Mb.), Naibu Waziri wa Madini, kwa ushirikiano anaonipa katika kutekeleza majukumu ya Wizara. Aidha, napenda kumshukuru Bw. Kheri Abdul Mahimbali, Katibu Mkuu, Bw. Msafiri Lameck Mbibo, Naibu Katibu Mkuu na Dkt. AbdulRahman Shabani Mwanga, Kamishna wa Madini kwa uchapakazi wao mahiri na ushirikiano wanaonipatia katika kutekeleza majukumu ya Wizara. Pia, niishukuru Menejimenti ya Wizara pamoja na Wenyeviti wa Bodi, Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara ya Madini pamoja na wafanyakazi wote kwa ushirikiano na utendaji kazi mzuri katika kutekeleza majukumu yao.

18. Mheshimiwa Spika, naishukuru sana familia yangu mke wangu Jacquelyne Moses Lupasa na watoto wangu Atarah na Allan kwa upendo, uvumilivu, ushirikiano na maombi yao wakati wote ninapotekeleza majukumu yangu. Wamekuwa wavumilivu na wenye ushirikiano mkubwa kwa kipindi chote ninapokuwa ninatekeleza majukumu ya ubunge na uwaziri na wamekubali kubeba baadhi ya majukumu ya familia.

19. Mheshimiwa Spika, kwa masikitiko makubwa naungana na wenzangu kutoa pole kwa Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, familia na watanzania wote kwa ujumla kwa kuondokewa na Viongozi wetu mashuhuri, shupavu, walioipenda na kuitumikia nchi hii ambao ni Hayati Ali Hassan Mwinyi, Rais Mstaafu wa Awamu ya Pili wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Hayati Edward Ngoyai Lowassa, Waziri Mkuu Mstaafu na Dkt. Ibrahim Msabaha aliyewahi kuwa Waziri wa Nishati na Madini. Tunawaomba kwa Mwenyezi Mungu awapumzishe kwa amani.

20. Mheshimiwa Spika, kwa masikitiko makubwa niungane na watanzania wengine kutoa pole kwa wananchi wa Jimbo la Mbarali kwa kuondokewa na aliyekuwa Mbunge wao Mheshimiwa Francis Mtega na wananchi wa Jimbo la Kwahani kwa kuondokewa na

aliyekuwa Mbunge wao Mheshimiwa Ahmed Yahya Abdulwakil. Mwenyezi Mungu awarehemu.

21. Mheshimiwa Spika, kufuatia majanga mbalimbali yaliyosababishwa na mvua zinazoendelea kunyesha na ajali za barabarani naomba kutoa pole kwa Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na watanzania wote kwa ujumla kutokana na vifo, majeraha, upotevu na uharibifu wa mali na miundombinu. Majanga hayo ni pamoja na maporomoko ya udongo yaliyotokea huko Hanang na mafuriko ya Rufiji.

22. Mheshimiwa Spika, baada ya kutoa salamu za shukrani na pole, naomba sasa nijielekeze katika maeneo mahsusi ya hotuba hii ambayo ni: Mwenendo wa Biashara ya Madini Duniani; Mapitio ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024; na Mpango na Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2024/2025.

B. MWENENDO WA BIASHARA YA MADINI DUNIANI

23. Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024, bei ya madini ya dhahabu kwa wakia ilipanda hadi kufikia wastani wa Dola za Marekani 2,138.01 ikilinganishwa na bei ya wastani wa Dola za Marekani 1,854.54 katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023. Kuongezeka kwa bei ya dhahabu kunatokana na

sababu mbalimbali ikiwemo mahitaji makubwa ya madini hayo duniani.

24. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa madini ya almasi, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, mwenendo wa biashara ya madini hayo duniani umeendelea kusuasua kutokana na mdororo wa uchumi uliosababishwa na madhara ya vita kati ya Urusi na Ukraine. Madini hayo yameshuka bei duniani kwa asilimia 19 kwa mwezi Machi, 2024. Aidha, wastani wa mauzo ya madini ya almasi katika kipindi husika ni karati 201.71 yenye thamani ya dola za Marekani 43,231,183.71 ikilinganishwa na karati 271.74 yenye thamani ya dola za Marekani 50,824,739.77 katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi, 2023. Hatua zilizoanza kuchukuliwa na wazalishaji mbalimbali wa almasi duniani ni kupunguza uzalishaji wa almasi ili kuimarisha bei ya madini hayo.

25. Mheshimiwa Spika, napenda kulifahamisha Bunge lako Tukufu kwamba nchi yetu ni miongoni mwa nchi zilizobarikiwa kuwa na madini mkakati ambayo uhitaji wake ni mkubwa kwenye nishati safi na salama na teknolojia nyingine za kisasa duniani. Aidha, uhitaji huu unatokana na utekelezaji wa azimio la pamoja la dunia la kupunguza hewa ya ukaa ifikapo 2050 (*Net Zero Emission*). Miongoni mwa madini mkakati yanayopatikana nchini ni pamoja na

lithium, cobalt, nikeli, shaba, aluminium, zinki, kinywe na *rare earth elements* (REE).

26. Mheshimiwa Spika, ili nchi yetu iweze kunufaika na madini hayo, Wizara imeandaa mkakati wa uendelezaji wa madini muhimu na madini mkakati hapa nchini. Mkakati huo unalenga kuhakikisha kwamba madini hayo yanaongezwa thamani hapa nchini ikiwemo kuzalisha bidhaa zinazohitajika katika soko kama vile betri za magari ya umeme na hivyo kuongeza manufaa kwa nchi ikiwemo kuongeza mapato ya Serikali na ajira kwa watazania.

Picha Na. 1: Ujenzi wa kiwanda cha GodMwanga Gems Ltd cha kuchakata madini ya kinywe kilichopo Wilaya ya Handeni-Tanga.

27. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza manufaa yatokanayo na madini muhimu na madini mkakati, kwa mara ya kwanza kitajengwa kiwanda kikubwa na cha kisasa cha usafishaji na uongezaji thamani madini cha Multi Metals Processing Facility katika eneo maalumu la ukanda wa kiuchumi la Buzwagi Special Economic Zone lililopo Wilaya ya Kahama.

C. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

I. Mapato

28. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Bunge lako Tukufu liliidhinisha bajeti ya jumla ya shilingi 89,357,491,000.00 kwa Wizara ya Madini. Baada ya marejeo yaliyofanyika kwa kuongeza fedha za maendeleo shilingi 74,823,300,000.00 ilifanya bajeti ya Wizara kufikia shilingi 163,008,241,000.00. Kati ya bajeti hiyo, shilingi 45,877,443,000.00 ni fedha za matumizi mengineyo, shilingi 20,307,498,000.00 mishahara ya watumishi wa Wizara na taasisi zake na shilingi 96,823,300,000.00 ni kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

29. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali, katika mwaka 2023/2024, Wizara ilipangiwa kukusanya jumla ya shilingi

1,006,705,169,300.00. Kati ya fedha hizo, shilingi 882,128,205,000.00 zilipangwa kukusanywa na kuwasilishwa Hazina na shilingi 124,576,964,300.00 zilipangwa kukusanywa na kutumiwa na taasisi zilizo chini ya Wizara.

30. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Wizara imepokea jumla ya shilingi 135,695,115,605.50 sawa na asilimia 83.24. Kati ya fedha hizo shilingi 35,109,940,171.76 ni kwa ajili ya matumizi mengineyo, shilingi 16,322,908,519.34 ni kwa ajili ya mishahara na shilingi 84,262,266,914.40 ni matumizi ya maendeleo. Aidha, shilingi 924,951,402.63 zimepokelewa kupitia akaunti ya amana kwa ajili ya awamu ya pili ya ujenzi wa jengo la Wizara ya Madini Makao Makuu pamoja na Jengo la Ofisi ya Makao Makuu ya Tume ya Madini. Majengo yote yanajengwa hapa Jijini Dodoma.

II. Miradi ya Maendeleo

31. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Wizara ilipokea na kutumia fedha za maendeleo shilingi 75,907,393,763.15 kwa ajili ya kukamilisha usanifu wa jengo la Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC); ununuzi wa magari; kugharamia mihadi ya kisheria (Deed of Settlement) kati ya Serikali na Kampuni ya *Winshear Gold Corporation*; na kuwajengea

uwezo watumishi wa TGC na watendaji wa Wizara katika shughuli za uongezaji thamani madini.

III. Utekelezaji wa Shughuli Mahsusi

32. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha Sekta ya Madini inaendelea kukua na kuwanufaisha wataanzania ikiwa ni pamoja na kuongeza mchango wake kwenye Pato la Taifa, mwaka 2023/2024 Wizara ilijielekeza katika utekelezaji wa shughuli zifuatazo: kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli na kuongeza mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa; kuendeleza madini muhimu na madini mkakati; kuwaendeleza na kusogeza huduma za ugani kwa wachimbaji wadogo; kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini; kuhamasisha uwekezaji na biashara katika Sekta ya Madini na uanzishwaji wa minada na maonesho ya madini ya vito; na kuzijengea uwezo taasisi zilizo chini ya Wizara ya Madini ili ziweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

(a) Kuimarisha Ukusanyaji wa Maduhuli na Kuongeza Mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa

33. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara ilipangiwa kukusanya maduhuli ya shilingi 1,006,705,169,300.00 kutoka katika vyanzo mbalimbali. Kati ya fedha hizo, shilingi 882,128,205,000.00 zilipangwa kukusanywa na kuwasilishwa Hazina ambapo

hadi Machi, 2024 shilingi 548,297,119,748.13 zimekusanywa na kuwasilishwa Hazina. Makusanyo hayo ni sawa na asilimia 62.1 ya lengo la makusanyo kwa mwaka.

34. Mheshimiwa Spika, Taasisi zilizo chini ya Wizara zilipangiwa kukusanya na kutumia shilingi 124,576,964,300.00 ambapo hadi kufikia Machi, 2024 shilingi 41,184,565,856.15 zilikusanywa sawa na asilimia 33 ya lengo la makusanyo kwa mwaka. Aidha, malengo ya makusanyo hayo hayakufikiwa kutokana na mvua kubwa zilizonyesha mwaka huu. Mvua hizo ziliathiri kwa kiasi kikubwa miradi ya STAMICO ikiwemo shughuli za uchorongaji, uzalishaji na usafirishaji wa makaa ya mawe na usimikaji wa mitambo miwili (2) ya kuzalisha mkaa mbadala unaotokana na makaa ya mawe (coal briquette).

35. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kupambana na kudhibiti vitendo vya utoroshaji wa madini nchini unaofanywa na wachimbaji na wafanyabiashara wa madini wasio waaminifu. Katika kipindi cha kuanzia Julai 2023 hadi Machi 2024 Wizara kwa kushirikiana na mamlaka nyingine za Serikali imefanikiwa kukamata madini ya aina mbalimbali yenye thamani ya jumla ya shilingi 3,971,436,761.29 katika Mikoa ya kimadini ya Geita, Songwe, Chunya, Kahama, Mbeya na Kilimanjaro. Aidha, madini hayo yaliyokamatwa

yalitaifishwa na wahusika 157 walifikishwa kwenye vyombo vya Sheria.

Napenda kuwahimiza wachimbaji na wafanyabiashara kuzingatia Sheria, Kanuni na Taratibu zinazosimamia Sekta ya Madini.

36. Mheshimiwa Spika, kutokana na jitihada zilizofanyika kumekuwa na ongezeko la ukusanyaji wa maduhuli ambapo katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi, 2024 jumla ya shilingi 548,297,119,748.13 zimekusanywa na kuwasilishwa katika Mfuko Mkuu wa Serikali ikilinganishwa na shilingi 509,389,265,413.90 zilizokusanywa katika kipindi kama hicho Mwaka wa Fedha 2022/2023 sawa na ongezeko la asilimia 7.4. Aidha, ili kuongeza maduhuli ya Serikali, Wizara imeimarisha usimamizi na ukaguzi kwenye maeneo ya uchimbaji, masoko ya madini, vituo vya ununuzi wa madini na mipaka ya nchi.

37. Mheshimiwa Spika, kasi ya ukuaji wa Sekta ya Madini na mchango wake kwenye Pato la Taifa imeendelea kuimarika. Mathalani, mwaka 2022 Sekta ya Madini ilikua kwa asilimia 10.9 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 9.4 mwaka 2021. Aidha, mchango wa Sekta ya Madini katika Pato la Taifa uliongezeka na kufikia asilimia 9.1 kwa mwaka 2022, ikilinganishwa na mchango wa asilimia 7.3 mwaka 2021. Pia, mchango wa Sekta ya Madini katika Pato la Taifa kwa robo ya tatu (Januari hadi

Septemba, 2023) ulifikia asilimia 10.9 ikilinganishwa na asilimia 9.5 kwa kipindi kama hicho mwaka 2022.

38. Mheshimiwa Spika, mwenendo wa mapato ya fedha za kigeni kupitia Sekta ya Madini umekuwa ukiimarika mwaka hadi mwaka. Mwaka 2023 madini yenye thamani ya dola za Marekani milioni 3,551.4 yaliuzwa nje ya nchi sawa na asilimia 56.2 ya mauzo ya bidhaa zisizo za asili (non traditional goods) ikilinganishwa na mauzo ya dola za Marekani milioni 3,395.3 sawa na asilimia 56.0 mwaka 2022. Hivyo, mauzo ya madini ya mwaka 2023 yaliongezeka kwa dola za Marekani milioni 156.1 ambayo ni asilimia 4.6 kutoka mauzo ya mwaka 2022.

39. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka 2023, jumla ya vibali 11,258 vya kuuza madini nje ya nchi vilitolewa ikilinganishwa na vibali 10,318 vilivyotolewa Mwaka 2022. Ongezeko la vibali hivyo kwa kiasi kikubwa limetokana na kuongezeka kwa uhitaji wa madini ya vito na makaa ya mawe nje ya nchi. Aidha, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, jumla ya vibali 115 vya uingizaji madini nchini vilitolewa ikiwa ni hatua mojawapo ya kusimamia na kudhibiti biashara ya madini nchini.

40. Mheshimiwa Spika, mwenendo wa mapato ya kodi yatokanayo na Sekta ya Madini umekuwa ukiongezeka mwaka hadi mwaka. Mwaka 2022/2023 mapato ya kodi

yatokanayo na Sekta ya Madini yalifikia shilingi 3,143,212,216,996.76 sawa na asilimia 13.9 ya mapato yote ya kodi yaliyokusanywa na TRA. Aidha, mapato haya yameongezeka kwa asilimia 50.3 kutoka shilingi 2,091,256,445,986.27 mwaka 2021/2022.

(b) Kuendeleza Madini Muhimu na Madini Mkakati

41. Mheshimiwa Spika, jitihada mbalimbali zimeendelea kufanyika kuhakikisha madini muhimu na madini mkakati yananufaisha Taifa. Jitihada hizo ni pamoja na kufanya tafiti na kutangaza fursa za uwepo wa madini nchini kupitia maono ya ***Vision 2030: Madini ni Maisha na Utajiri***. Aidha, suala la madini muhimu na madini mkakati ni miongoni mwa maboresho yaliyopendekezwa kufanyika katika Sheria ya Madini, Sura 123 kupitia muswada wa marekebisho ya Sheria mbalimbali namba 4 wa Mwaka 2024 ambao ulisomwa kwa mara ya kwanza katika mkutano wa 14 wa Bunge. Lengo la maboresho hayo ni kuweka usimamizi thabiti wa madini mkakati na madini muhimu ili kupata manufaa mapana kupitia mnyororo wa thamani wa madini hayo.

42. Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha kuanzia Julai 2023 hadi Machi 2024, leseni ya Uchimbaji Mkubwa wa Madini ya *Heavy Mineral Sands* imetolewa kwa Kampuni ya Nyati Mineral Sands Limited (NYSL) katika mradi wa

Tajiri uliopo Wilaya ya Pangani mkoani Tanga na leseni ya usafishaji madini imetolewa kwa kampuni ya Tembo Nickel Refining Company Limited uliopo Wilaya ya Kahama mkoani Shinyanga.

43. Mheshimiwa Spika, thamani ya uwekezaji katika miradi hii inatarajiwa kuwa jumla ya dola za Marekani milioni 760.23 sawa na shilingi trilioni 1.78. Uwekezaji huu utaongeza ajira, kodi, tozo mbalimbali, manufaa yatokanayo na uwajibikaji wa kampuni za madini kwa jamii (CSR) na ushirikishwaji wa wataanzania katika uuzaji wa bidhaa na utoaji huduma katika shughuli za madini na uhawilishaji wa teknolojia kwa wataalam wa kitanzania.

44. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kuhamasisha uwekezaji katika madini muhimu na mkakati ili madini hayo yaweze kunufaisha Taifa kutokana na uhitaji wake kwa ajili ya teknolojia mbalimbali pamoja na kupunguza hewa ya ukaa duniani. Kutokana na uhamasishaji huo Wizara imeendelea kupokea maombi mbalimbali ya uwekezaji kwenye madini hayo ikiwemo ombi la leseni ya uchimbaji wa madini ya kinywe la Kampuni ya Duma Tanzgraphite Limited (DTL) katika eneo la Epanko, Wilaya ya Ulanga.

Kwa kuwa kuna uhitaji mkubwa wa madini hayo duniani kwa sasa, nachukua fursa hii kuwakaribisha wawekezaji kuendelea kuwekeza

nchini kwenye utafutaji, uchimbaji, uchenjuaji na uongezaji thamani pamoja na biashara ya madini nchini hususani kwenye madini muhimu na mkakati.

Picha Na. 2: Waziri wa Madini Mhe. Anthony P. Mavunde (Mb.) akiwa kwenye hafla ya kukabidhi leseni za uchimbaji mkubwa wa madini mkakati.

(c) Kuwaendeleza Wachimbaji Wadogo na Kusogeza Huduma za Ugani kwa Wachimbaji Wadogo

45. Mheshimiwa Spika, kwa kutambua mchango wa wachimbaji wadogo katika kukuza uchumi wa mtu mmoja mmoja na Taifa kwa ujumla, Wizara imeliwezesha Shirika la Madini la Taifa (STAMICO) kununua mitambo mitano (5)

ya uchorongaji kwa ajili ya wachimbaji wadogo. Mitambo hiyo tayari imeanza kazi ya uchorongaji kuanzia tarehe 4 Desemba, 2023 katika maeneo ya leseni za wachimbaji wadogo ya Nyamongo-Tarime, Itumbi-Chunya, Lwamgasa-Geita, Katente-Bukombe, Buhemba-Butiama na Nholi-Dodoma.

Picha Na. 3: Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania akiwa na Mhe. Anthony P. Mavunde (Mb.), Waziri wa Madini wakati wa uzinduzi wa Mitambo ya uchorongaji inayomilikiwa na STAMICO kwa ajili ya kuwahudumia wachimbaji wadogo.

46. Mheshimiwa Spika, STAMICO inakusudia kufanya ujenzi wa vituo vipya viwili vya mfano vya kuchakata madini ya chokaa na chumvi. Kituo kwa ajili ya kuchakata madini ya chokaa kitajengwa katika eneo la Kona Z Mkoa wa Tanga na kituo kwa ajili ya kuchakata chumvi kitajengwa katika eneo la Nangurukuru-Kilwa. Aidha,

STAMICO imeanza utekelezaji wa hatua za mwanzo za kuainisha mahitaji ya ujenzi wa vituo hivyo.

47. Mheshimiwa Spika, kupitia vituo vya mfano vilivyopo Katente, Lwamgasa na Itumbi, STAMICO imeendelea kutoa huduma ya uchenjuaji wa dhahabu na kwa gharama nafuu kwa wachimbaji wadogo na kukusanya jumla ya shilingi milioni 794.13 katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024. Aidha, STAMICO imekifanyia maboresho Kituo cha Mfano cha Lwamgasa ili kuongeza uwezo wa kituo kuchenjua mbale ya madini ya dhahabu kutoka tani 9 hadi tani 30 kwa siku.

48. Mheshimiwa Spika, katika kuwaendeleza wachimbaji wadogo ili kuwawezesha kushiriki kikamilifu katika shughuli za madini. Wizara na taasisi zake ilitoa mafunzo kwa wachimbaji wadogo 10,213 kuhusu masuala ya usalama migodini, afya na utunzaji wa mazingira. Aidha, wachimbaji hao walipatiwa mafunzo kuhusu biashara ya madini pamoja na ulipaji kodi na mirabaha ya Serikali.

49. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Shirikisho la Vyama vya Wachimbaji Wadogo Tanzania (FEMATA) iliratibu ziara ya mafunzo kwa wachimbaji na wafanyabiashara zaidi ya 100 nchini China. Katika ziara hiyo wachimbaji wadogo walipata fursa ya kutembelea viwanda vinavyotengeneza mitambo na vifaa vya uchimbaji

na uchenjuaji wa madini pamoja na kukutana na wafanya biashara wa madini wa China. Ziara hiyo iliwawezesha wachimbaji hao kupata ujuzi, uzoefu na kujifunza kuhusu teknolojia mpya na kutafuta masoko ya madini.

50. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia taasisi zake imeendelea kuwahamasisha wachimbaji wadogo kutunza kumbukumbu za uzalishaji na biashara za madini ikiwa ni moja ya vigezo vitakavyowawezesha kupata mikopo kwenye taasisi za fedha. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi, 2024 jumla ya shilingi bilioni 187 zilikopeshwa kwa wachimbaji ikilinganishwa na shilingi bilioni 145 zilikopeshwa kwa mwaka 2022.

Nitumie fursa hii kushukuru benki za CRDB, NMB, AZANIA na KCB kwa kukubali kuwakopesha wachimbaji. Nitoe wito kwa taasisi nyingine za fedha zione umuhimu wa kuwakopesha wachimbaji kwa lengo la kuwawezesha kufanya shughuli zao kwa tija.

(d) Kuhamasisha Shughuli za Uongezaji Thamani Madini

51. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Tume ya Madini imeendelea kusimamia Kanuni za Madini (Uongezaji Thamani Madini) za Mwaka 2020 ambazo zinasimamia na kuratibu shughuli za uongezaji thamani madini kwa kila aina ya madini yapatikanayo hapa nchini. Aidha, katika kipindi cha Julai 2023

hadi Machi 2024, Wizara kupitia Tume ya Madini imetoa leseni ya kusafisha madini ya nickel, cobalt na shaba kwa Tembo Nickel Refining Company Limited.

52. Mheshimiwa Spika, Wizara imeanzisha majadiliano na wachimbaji wakubwa wa madini ya dhahabu nchini kwa ajili ya kutenga sehemu ya uzalishaji wao ili kusafisha madini ya dhahabu katika viwanda vilivyopo nchini. Kwa upande mwingine, Wizara kupitia Kituo cha Jemolojia (TGC) kilichopo Jijini Arusha imeendelea kusimamia utolewaji wa mafunzo ya uongezaji thamani madini ya vito na baadhi ya madini ya metali.

Picha Na. 4: Wanafunzi wakiwa katika mafunzo ya uongezaji thamani madini ya vito katika Kituo cha TGC

53. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuvutia na kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini nchini kwa kupunguza malipo ya mrabaha kutoka asilimia 6 hadi 4 na kufuta ada ya ukaguzi ya asilimia 1 kwa madini yatakayouzwa kwenye viwanda vya usafishaji dhahabu vilivyopo nchini.

54. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha tunakuwa na wataalamu wa uongezaji thamani madini ya vito nchini, Wizara kupitia Kituo cha TGC imeendelea na maandalizi ya ujenzi wa jengo la ghorofa nane (8) litakalokuwa na madarasa, vyumba vya kulala wanafunzi, karakana za uongezaji thamani madini, maabara za madini ya vito, bidhaa za usonara na ofisi za watumishi. Hadi kufikia Machi, 2024 Mshauri Elekezi alikuwa amekamilisha kazi ya usanifu wa jengo na taratibu za kumpata mkandarasi wa ujenzi zinaendelea.

(e) Kuhamasisha Uwekezaji, Biashara na Uanzishwaji wa Minada na Maonesho ya Madini ya Vito

55. Mheshimiwa Spika, katika kuhamasisha uwekezaji nchini, Wizara ilitangaza fursa za uwekezaji na kutoa elimu kwa Umma kupitia ziara mbalimbali za viongozi, kwenye vyombo vya habari, mikutano ya kitaifa, kikanda na kimataifa.

56. Mheshimiwa Spika, Wizara ilishiriki kwenye mikutano, makongamano na maonesho ya Kitaifa, Kikanda na Kimataifa kwa lengo la kutangaza fursa za uwekezaji zilizopo nchini na kuvutia wawekezaji. Fursa hizo zilitangazwa kupitia Mkutano wa Future Minerals Forum–Saudi Arabia, Mining Indaba–Afrika Kusini, Prospectors and Developers Association of Canada (PDAC)–Canada, Africa Down Under–Australia na African Diamond Producers Association (ADPA)–Zimbabwe.

Picha Na. 5: Katibu Mkuu wa Wizara ya Madini Bw. Kheri Abdul Mahimbali akishiriki mkutano wa Mining Indaba–Afrika Kusini

57. Mheshimiwa Spika, Wizara iliandaa na kushiriki mikutano ya ndani ikiwemo Mkutano wa Kimataifa wa Madini uliofanyika JNICC–Dar es Salaam, Mkutano wa Sita wa Wakandarasi wa Utafutaji Madini kwenye Sakafu ya Bahari Kuu ulioandaliwa na *International Seabed Authority (ISA)* uliofanyika Oktoba, 2023 Dar es Salaam.

Picha Na. 6: Baadhi ya washiriki wa mkutano wa sita (6) wa kimataifa wa wakandarasi wanaojihusisha na uchimbaji madini yanayopatikana chini ya sakafu ya bahari kuu uliofanyika Jijini Dar es Salaam

58. Mheshimiwa Spika, kupitia mikutano hiyo kampuni mbalimbali zilionesha nia ya kuwekeza nchini na washiriki walipata nafasi ya kujifunza na kuongeza ujuzi kuhusu

matumizi ya teknolojia za kisasa katika shughuli za madini, kufahamu hatua zilizofikiwa kuhusu utafutaji wa madini chini ya sakafu ya bahari kuu, kujenga na kukuza diplomasia ya uchumi ambayo ni msingi wa ustawi wa biashara na uwekezaji baina ya nchi yetu na nchi nyingine.

59. Mheshimiwa Spika, Wizara ilishiriki maonesho mbalimbali ikiwemo Maonesho ya Sita ya Teknolojia na Uwekezaji katika Sekta ya Madini yaliyofanyika mjini Geita, Maonesho ya Kwanza ya Teknolojia na Uwekezaji katika Sekta ya Madini yaliyofanyika Lindi-Ruangwa na Maonesho ya 47 ya Kimataifa ya Sabasaba yaliyofanyika mwaka 2023. Washiriki waliotembelea mabanda ya Wizara na taasisi zake walipata elimu kuhusu masuala ya Sera, Sheria na Miongozo mbalimbali inayosimamia Sekta ya Madini pamoja na kufahamu fursa za uwekezaji zilizopo.

60. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na juhudi za kuanzisha minada na maonesho ya madini ya vito ya kitaifa na kimataifa. Katika kujenga uwezo wa uendeshaji wa minada na maonesho hayo, Wizara ilishiriki katika Maonesho ya 68 na 69 ya Kimataifa ya Vito na Bidhaa za Usonara jijini Bangkok Thailand pamoja na kushiriki katika shughuli nyingine kujifunza masuala ya uongezaji thamani madini na minada ya madini ya vito. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Soko la Bidhaa Tanzania imeendelea

kuandaa mfumo wa usimamizi na uendeshaji wa minada ya ndani ya madini ya vito.

Picha Na. 7: Naibu Katibu Mkuu Bw. Msafiri Mbibo akiwa na washiriki wa Maonesho ya Kimataifa ya 68 ya Madini ya vito Bangkok, Thailand

61. Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, kiasi cha karati 4,115.22 za madini ya almasi, karati 19,728.45 na tani 35.43 za madini ya tanzanite na kiasi cha karati 86,920.09 na tani 45,875.42 za madini mengine ya vito yaliuzwa katika masoko ya madini. Mauzo ya madini hayo yamechangia makusanyo (mrabaha na ada ya ukaguzi) kiasi cha shilingi bilioni 133.79.

62. Mheshimiwa Spika, wataanzania na wadau wameendelea kuelimishwa na kufahamishwa kuhusu uwepo wa fursa za uwekezaji katika Sekta ya Madini nchini ikiwemo sheria, kanuni na miongozo inayosimamia sekta. Aidha, elimu ilitolewa kupitia njia mbalimbali za mawasiliano kupitia jarida maalumu na program maalumu za urushwaji wa vipindi mubashara vilivyoelezea masuala mbalimbali yanayohusu Sekta ya Madini.

(f) Kuzijengea Uwezo Taasisi Zilizochini ya Wizara ili Ziweze Kutekeleza Majukumu Yake

63. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhakikisha kuwa taasisi zilizochini yake zinatekeleza majukumu yake kwa ufanisi kwa kuzipatia vitendea kazi na rasilimaliwatu. Tume ya Madini imewezeshwa kuendelea na ujenzi wa jengo la ofisi makao makuu ambapo ujenzi umefikia asilimia 77; STAMICO imewezeshwa kununua mitambo 2 ya uzalishaji wa mkaa mbadala (*coal briquette*) ambayo imesimikwa Kisarawe-Pwani na Kiwira-Mbeya; GST imewezeshwa kununua vitendea kazi kwa ajili ya shughuli za utafiti wa madini; na Kituo cha TGC kimewezeshwa kuboresha miundombinu ya kufundishia kwa lengo la kukuza shughuli za uongezaji thamani madini nchini.

IV. Utekelezaji wa Maeneo Mengine

64. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Wizara imefanya utekelezaji kwenye maeneo mengine kama ifuatavyo:

a) Shughuli za Baruti

65. Mheshimiwa Spika, mahitaji na matumizi ya baruti kwa sasa yameongezeka kutokana na kuimarika kwa shughuli za uchimbaji wa madini na ujenzi wa miundombinu mbalimbali. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, vibali 252 vya kuingiza, kupitisha, kutengeneza na kuuza baruti nchini pamoja na vibali vya kusafirisha baruti nje ya nchi vimetolewa. Fedha zilizopatikana kupitia utolewaji wa vibali hivyo ni jumla ya dola za Marekani 126,600.

66. Mheshimiwa Spika, Wizara ilitoa vibali nane (8) kwa ajili ya utengenezaji wa baruti aina ya *emulsion* kwa kutumia gari za *Mobile Manufacturing Unit* (MMU). Kati ya vibali hivyo, saba (7) vilitolewa kwa Kampuni ya Orica Tanzania Limited na kibali kimoja (1) kwa Kampuni ya Dangote Cement Limited ambavyo vitatumika kwa muda wa miaka miwili. Kupitia vibali hivyo jumla ya dola za Marekani 9,600 zimekusanywa.

67. Mheshimiwa Spika, Wizara ilifanya ukaguzi kwenye maeneo yaliyooombewa kujengwa maghala ya kuhifadhi baruti. Maeneo yaliyofanyiwa ukaguzi ni Saleni–Pwani, Manyoni na Itigi–Singida, Kahama na Bushimangila–Shinyanga na Eneo Tengefu la Mirerani–Manyara. Ukaguzi huo ulibaini kuwa maeneo hayo yalikitakiwa matakwa ya Sheria ya Baruti, Sura ya 45 na hivyo kupewa vibali vya ujenzi wa maghala ya kuhifadhi baruti.

68. Mheshimiwa Spika, maghala nane (8) mapya ya kuhifadhi baruti yaliyojengwa na Kampuni za Siontinto, Solar Nitro Chemicals Ltd, ESAP Mining Services na Shanta Gold Mine yalikitakiwa na leseni zilitolewa. Aidha, Wizara ilifanya ukaguzi wa maghala 30 ya kuhifadhi baruti ili kuhakikisha shughuli za baruti zinafanyika kwa mujibu Sheria ya Baruti, Sura ya 45.

b) Ushirikishwaji wa Watanzania Katika Shughuli za Madini (Local Content) na Wajibu wa Kampuni kwa Jamii (CSR)

69. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Wizara kupitia Tume ya Madini ilipokea na kupitia jumla ya mipango 801 ya ushirikishwaji wa Watanzania katika shughuli za Madini ambapo mipango 797 iliidhinishwa na mipango minne (4) haikukidhi vigezo hivyo wahusika walitakiwa kufanya marekebisho stahiki.

Aidha, Wizara kupitia Tume ya Madini ilipokea na kuchambua maombi ya vibali vya ununuzi 154 kutoka katika migodi ya Geita Gold Mining Limited, Bulyanhulu Gold Mine Limited, North Mara Gold Mine Limited, Shanta Mining Company Limited, Lindi Jumbo Limited, Buckreef Gold Company Limited, Mamba Corporation Limited, Tembo Nickel, Mantra Tanzania Limited, Zeus Resources na AUMS Tanzania Limited. Pia, maombi 447 ya ununuzi wa bidhaa na huduma (local content) yalipokelewa yaliidhinishwa na kupata kibali cha ununuzi.

70. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023 kampuni za kitanzania ziliuza migodini bidhaa na huduma zenye thamani ya dola za Marekani bilioni 1.48 ambayo ni sawa na asilimia 90 ya mauzo yote yaliyofanyika migodini yenye thamani ya dola za Marekeni bilioni 1.65. Mauzo hayo yaliyofanywa na kampuni za kitanzania kwa mwaka 2023 yalikuwa ni zaidi ya mauzo yaliyofanywa mwaka 2022 ambayo yalikuwa na thamani ya dola za Marekani milioni 713 sawa na asilimia 82 ya mauzo yote ya dola za Marekani milioni 874 kwa mwaka huo.

71. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha utoaji wa huduma migodini, kampuni tatu (3) za kitanzania zimejenga viwanda vya kutengeneza vifaa vinavyotumika migodini katika eneo la Buzwagi Special Economic Zone. Kampuni hizo ni Max Steel Limited iliyopo Dar es Salaam ambayo

inatarajia kuzalisha vifaa (wire mesh and rock bolts) vinavyotumika kushikiza na kuzuia kudondoka kwa miamba kwenye migodi ya chini ya ardhi ambapo ujenzi wake umefikia asilimia 90. Aidha, kampuni ya Rock Solutions Limited inajenga kiwanda cha kuzalisha *core trays* jijini Mwanza na ujenzi wake umefikia asilimia 90. Pia, kampuni ya East African Conveyors Supplies Limited imejenga kiwanda cha kuzalisha *conveyor belts* Manispaa ya Kahama ambapo ujenzi wake umekamilika na wameshaanza usambazaji wa bidhaa hizo katika migodi ya ndani na nje ya nchi.

***Napenda kutumia fursa hii kupitia Bunge lako
Tukufu kuwahamasisha watazania
kuchangamkia fursa ya kuanzisha viwanda vya
kuzalisha vifaa pamoja na bidhaa mbalimbali
zinazotumika migodini.***

72. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhakikisha kuwa watazania wanapatiwa kipaumbele kwenye ajira zinazozalishwa katika migodi mikubwa na ya kati ya uchimbaji madini hapa nchini. Hadi kufikia Machi 2024 jumla ya ajira 19,356 zilizalishwa, ambapo ajira 18,853 sawa na asilimia 97 zilitolewa kwa watazania na ajira 505 sawa na asilimia 3 zilitolewa kwa wageni. Ajira kwa watazania kwenye migodi zitaendelea kuongezeka ikiwa ni utekelezaji wa Sheria ya Madini, Sura 123 na

Kanuni za Madini (Ushirikishwaji wa Watanzania) za mwaka 2018.

73. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhakikisha kwamba wawekezaji kwenye Sekta ya Madini wanawajibika kwa jamii zinazozunguka miradi ya wawekezaji hao (CSR). Katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi, 2024 kiasi cha shilingi 17,084,055,359.58 kimetumika kwa ajili ya miradi mbalimbali ya CSR kwa Halmashauri na miji inayozunguka migodi ya Tembo Nickel, Geita Gold, Bulyanhulu Gold Mine Limited, North Mara Gold Mine Limited, Williamson Diamond Limited, Shanta Mining Company Limited, Dangote Cement Limited, Uranex Tanzania Limited, Ruvuma Coal Limited na Buckreef Gold Company Limited.

Nitoe rai kwa wamiliki wa leseni za Madini na Halmashauri husika kufuata Sheria ya Madini na Kanuni zinazosimamia utekelezaji wa shughuli za CSR.

74. Mheshimiwa Spika, sambamba na usimamizi wa utekelezaji wa CSR, katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi, 2024 Wizara na Taasisi zake imetoa mafunzo kuhusu Kanuni za CSR kwa wadau mbalimbali wa Sekta ya Madini. Wadau hao ni pamoja na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini; Kampuni za Geita Gold Mining Limited, Tancoal Energy Limited, North Mara na

Bulyanhulu; Chama cha Wanawake Wachimbaji Madini (TAWOMA); Viongozi wa Mikoa ya Geita na Ruvuma; na Viongozi wa Halmashauri za Wilaya ya Nyang'hwale, Simanjiro, Songwe, Ikungi na Msalala. Mafunzo hayo yalisaidia kuongeza uelewa wa kanuni za CSR na wajibu wa kila mdau katika utekelezaji wake.

c) Marekebisho ya Sheria na Uandaaji wa Kanuni

75. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhakikisha kunakuwa na mazingira bora ya uwekezaji kwa wadau wa Sekta ya Madini. Lengo ni kuwezesha wadau hao kufanya shughuli zao katika mazingira rafiki na yatakayoleta tija.

76. Mheshimiwa Spika, Wizara iliandaa mapendekezo ya marekebisho ya Sheria ya Madini Sura ya 123 ambayo yaliwasilishwa na kusomwa kwa mara ya kwanza katika mkutano wa 14 wa Bunge kupitia Muswada wa Marekebisho ya Sheria mbalimbali Na. 4 ya Mwaka 2024.

d) Upatikanaji wa Fedha za Kigeni

77. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa mchango wa Sekta ya Madini katika kuliingizia taifa fedha za kigeni unaongezeka, Wizara itaendelea kusimamia utekelezaji wa matakwa ya kifungu cha 10 cha Sheria ya Mamlaka ya Nchi Kuhusu Umiliki wa Utajiri Asilia na

Maliasilia za Nchi, Sura ya 449 kinachoweka sharti la mapato yatokanayo na uvunaji wa maliasilia za nchi ikiwemo madini kuwekwa katika taasisi za fedha zilizopo nchini. Aidha, Wizara inaendelea kushirikiana na mamlaka nyingine za Serikali ikiwemo BoT katika kuhakikisha kuwa malipo ya mauzo ya madini yaliyofanyika nje ya nchi yanarejeshwa nchini. Lengo ni kuhakiki kama malipo hayo yamefanyika na kuhifadhiwa kwa kuzingatia masharti ya Kanuni za Fedha za Kigeni za Mwaka 2022.

Nitoe wito kwa wachimbaji na wafanyabiashara ya madini kuzingatia sheria na kanuni zinazoelekeza kufungua akaunti katika taasisi za kifedha zilizopo nchini na kurejesha fedha za mauzo ya madini yaliyofanyika nje ya nchi katika akaunti hizo.

78. Mheshimiwa Spika, Wizara pia inaendelea kusimamia kwa karibu kuhakikisha miradi mipya ya uchimbaji wa madini inaanza uzalishaji. Miradi hiyo ni pamoja na mradi wa Heavy Mineral Sands–Kigamboni chini ya Kampuni ya Nyati; mradi wa madini ya kinywe uliopo Mahenge chini ya Kampuni ya Faru Graphite; mradi wa madini ya nikeli uliopo Kabanga chini ya Kampuni ya Tembo Nickel; mradi wa madini ya dhahabu uliopo wilayani Sengerema chini ya Kampuni ya Uchimbaji ya Sotta; mradi wa madini adimu (Rare Earth Elements) uliopo Ngualla, Songwe chini ya Kampuni ya Mamba. Kuanza kutekelezwa kwa miradi hiyo kutaongeza wigo wa faida za kiuchumi na

kijamii kwa nchi yetu ikiwemo upatikanaji wa fedha za kigeni.

e) Kuendeleza Rasilimaliwatu na Kuboresha Mazingira ya Kufanyia Kazi

79. Mheshimiwa Spika, Rasilimaliwatu ni nyenzo muhimu katika kuhakikisha utendaji kazi unaimarika na malengo ya Wizara yanafikiwa. Hivyo Wizara imeendelea kusimamia utendaji kazi na maslahi ya watumishi wake pamoja na kujaza nafasi zilizo wazi. Katika kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024 Wizara imejaza nafasi wazi 56 za watumishi. Nafasi 30 zimejazwa kwa ajira mpya na 26 kwa utaratibu wa uhamisho. Aidha, watumishi 239 wamepatiwa mafunzo ya muda mfupi na mrefu ndani na nje ya nchi. Pia, Wizara imeendelea kusimamia na kuhakikisha maslahi na stahiki za watumishi zinapatikana kwa wakati.

80. Mheshimiwa Spika, pamoja na kuwa na Rasilimaliwatu, suala la mazingira bora ya kufanyia kazi ni muhimu. Hivyo, Wizara imeendelea kuhakikisha watumishi wake wanapatiwa vitendea kazi. Aidha, ujenzi wa jengo la makao makuu ya Wizara umefikia asilimia 80 na ujenzi wa makao makuu ya Tume umefikia asilimia 90. Kukamilika kwa majengo hayo kutawezesha watumishi kuwa na mazingira bora ya kufanyia kazi.

f) Masuala Mtambuka

81. Mheshimiwa Spika, suala la afya ya watumishi ni jambo muhimu ili kuwezesha watumishi kutoa huduma nzuri na inayofaa. Hivyo, Wizara imeendelea kutoa mafunzo yanayohusu udhibiti wa Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza (MSY). Aidha, Wizara imeendelea kuziwezesha timu za michezo ambapo watumishi wamehamasishwa kushiriki mazoezi na bonanza zinazoandaliwa na timu hizo kwa ajili ya kuimarisha afya zao. Pia, Wizara imeendelea kuwahudumia watumishi wanaoishi na Virusi vya UKIMWI waliojitokeza kwa hiari yao. Huduma hizo ni pamoja na kuwapatia fedha kwa ajili ya huduma ya lische bora. Vilevile, Wizara imeendelea kushawishi watumishi kupima afya kwa hiari na kuwapatia vifaa kinga ili kupambana na maambukizi ya Virusi vya UKIMWI.

82. Mheshimiwa Spika, pamoja na suala la afya, maadili ya watumishi ni muhimu katika utekelezaji wa majukumu yao. Hivyo, Wizara imeendelea kutoa mafunzo juu ya uadilifu na kutekeleza Mpango Mkakati dhidi ya rushwa kwa kuelimisha watumishi kuhusu madhara yake na hatua za kisheria zinazoweza kuchukuliwa kwa mtumishi atakayebainika kujihusisha na vitendo hivyo.

V. Utekelezaji wa Shughuli za Taasisi Zilizochini ya Wizara

83. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuzisimamia na kuziwezesha taasisi zake tano (5) ili ziendeleo kutekeleza majukumu kwa ufanisi na kuzingatia Sera, Sheria na Miongozo inayosimamia Sekta ya Madini. Taasisi hizo ni Tume ya Madini; Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST); Shirika la Madini la Taifa (STAMICO); Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC); na Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI). Taarifa ya utekelezaji wa taasisi ni kama ifuatavyo:

(a) Tume ya Madini

(i) Utoaji na Usimamizi wa Leseni za Madini

84. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Tume ya Madini ilitoa leseni 10,067 ikilinganishwa na lengo la kutoa leseni 6,921. Leseni zilizotolewa ni kama ifuatavyo: Leseni ya Uchimbaji Mkubwa wa Madini (SML)- 01; Leseni za Uchimbaji wa Kati wa Madini (MLs)- 30; Leseni za Utafutaji wa Madini (PLs) - 333; Leseni za Uchimbaji Mdogo (PMLs) – 6,934; leseni kubwa za biashara (DLs) – 1,117; Leseni Ndogo za Biashara (BLs) – 1,616; Leseni za Uchenjuaji wa Madini

(PCLs) – 35; na Leseni ya Usafishaji wa Madini (RFL) - 01. Ongezeko hilo la leseni ni matokeo ya uhamasishaji wa uwekezaji uliofanywa katika Sekta ya Madini.

85. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, leseni 96 za utafutaji wa madini, leseni 11 za uchimbaji wa kati wa madini na leseni 02 za uyeyushaji wa madini zilipewa hati za makosa kutokana na kutozingatia masharti ya leseni ikiwa ni pamoja na kutolipa ada za mwaka na kutoendeleza maeneo ya leseni. Aidha, leseni 09 za utafutaji madini na leseni 02 za uchimbaji wa kati zilifutwa baada ya wamiliki wake kushindwa kurekebisha makosa.

(ii) Usimamizi, Ukaguzi na Biashara ya Madini

86. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, vituo saba (7) vipya vya ununuzi wa madini vilianzishwa. Vituo hivyo ni Mundarara-Longido, Chalinze-Pwani, Matabe-Geita, Buhemba-Butiama, Suguti-Musoma (V), Itilima-Kishapu na Mbangala-Songwe na kufanya idadi ya vituo vya ununuzi wa madini kufikia 100.

87. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini kwa kushirikiana na Mamlaka mbalimbali za Serikali ziliendelea kusimamia uendeshaji wa masoko na vituo vya ununuzi wa madini. Kupitia usimamizi huo, kwa kipindi cha Julai 2023

hadi Machi 2024 mauzo ya shilingi 1,926,415,580,991.11 yalifanyika katika masoko ikilinganishwa na mauzo ya shilingi 1,676,948,980,375.31 yaliyofanyika katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023. Kutokana na mauzo hayo, Serikali imekusanya kiasi cha shilingi 133,794,780,812.84 ikiwa ni tozo ya mrabaha na ada ya ukaguzi ikilinganishwa na shilingi 117,616,806,020.64 zilizokusanywa katika kipindi kama hicho mwaka 2022/2023.

(iii) Utambuzi na Uthaminishaji wa Madini

88. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini iliendelea kusimamia shughuli za uchambuzi na uthaminishaji wa madini yote yaliyozalishwa na kutoa vyeti vya uthaminishaji wa madini pamoja na vibali vya usafirishaji (export permits na kimberley process certificates) na uingizaji madini (import permits). Katika kipindi cha kuanzia Julai 2023 hadi Machi 2024, jumla ya vibali 8,758 vya usafirishaji madini nje ya nchi vilitolewa ikilinganishwa na vibali 4,835 vilivyotolewa katika kipindi kama hicho mwaka 2022/2023. Thamani ya madini kwa vibali hivyo ni dola za Marekani 2,649,204,639.48 Aidha, jumla ya vibali 119 vya uingizaji madini nchini (*Import permits*) vilitolewa ambapo madini yenye thamani ya dola za Marekani 13,745,895.00 yaliruhusiwa kuingia nchini.

(iv) Ukaguzi wa Hesabu za Fedha na Kodi

89. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Tume ya Madini imefanya ukaguzi kwa kampuni 19. Kati ya kampuni hizo, tatu (3) ni za madini ya viwandani, tisa (9) ni za madini ujenzi, tano (5) ni za biashara ya dhahabu katika soko la dhahabu Geita na mbili (2) ni za madini ya shaba na dhahabu. Kaguzi hizo zimewezesha kubainisha kutolipwa kwa malipo kiasi cha shilingi 1,339,905,656.30. Kati ya fedha hizo shilingi 256,381,076.28 zimelipwa baada ya ukaguzi. Kampuni tano (5) zinazodaiwa shilingi 616,571,373.00 zimeahidi kulipa deni kwa awamu. Sambamba na hilo, Tume imeendelea kuchukua hatua mbalimbali za kuhakikisha deni lote linalipwa kupitia vikao vya maridhiano na pale itakapobidi kampuni hizo zitachukuliwa hatua za kisheria.

(v) Shughuli za Ukaguzi wa Migodi, Mazingira na Usimamizi wa Baruti

90. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, shughuli za ukaguzi migodi na mazingira zilihusisha ukaguzi uliolenga usalama, afya, mazingira na matumizi salama ya baruti katika shughuli za uchimbaji wa madini kama ifuatavyo:

- **Ukaguzi katika Migodi ya Wachimbaji Wakubwa**

91. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, migodi mikubwa nane (8) ilikaguliwa. Migodi hiyo ni Williamson Diamond Limited (WDL), Buckreef Gold Company, North Mara Gold Mine, Geita Gold Mine, Bulyanhulu Gold Mine, Stamigold Biharamulo Mine, El Hillal Minerals na Tembo Nickel Corporation Limited.

92. Mheshimiwa Spika, kufuatia ukaguzi huo mapungufu mbalimbali yalibainika ikiwemo maghala ya kuhifadhi baruti kuwa mbali na shughuli za uzalishaji chini ya ardhi, kutofanyika kwa kaguzi za mara kwa mara katika bomba linalosafirisha maji kutoka kwenye mabwawa ya Kuhifadhia Topetaka (TSF) kuelekea katika mitambo ya kutibu maji machafu (*waste water treatment plant*), kutokuwepo kwa eneo maalum lililotengwa kwa ajili ya kuhifadhia miambataka (*waste rock dump*) na kutokuwepo kwa maghala ya baruti hivyo kutumia mkandarasi kwa ajili ya shughuli za usambazaji na ulipuaji. Migodi ilielekezwa kurekebisha mapungufu hayo na tayari wamerekebisha.

- **Ukaguzi katika Migodi ya Wachimbaji wa Kati**

93. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, jumla ya migodi 56 ya uchimbaji wa kati

ilikaguliwa katika sehemu mbalimbali nchini. Katika kaguzi hizo mapungufu mbalimbali yalibainika ikiwemo utunzaji usiofaa wa taka ngumu na kutozingatia matumizi ya vifaa kinga. Aidha, wahusika walielekezwa kurekebisha mapungufu yaliyojitokeza kwa kuzingatia Sheria ya Madini, Sura ya 123 na Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191 ambapo migodi husika imerekebisha mapungufu yaliyobainika.

- **Ukaguzi katika Migodi ya Wachimbaji Wadogo**

94. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, ukaguzi ulifanyika kwenye migodi ya wachimbaji wadogo 22,431 katika mikoa 30 ya kimadini nchini. Katika kaguzi hizo baadhi ya mapungufu yaliyobainika ni pamoja na kutofukiwa kwa mashimo ya uchimbaji, kutotumika kwa vifaa kinga, matumizi yasiyo sahihi ya vifaa kinga, na uhifadhi usio salama wa baruti na vilipuzi. Wahusika walielekezwa kufanyia kazi mapungufu yaliyobainika ili kuwa na uchimbaji salama na wenye tija.

- **Ukaguzi wa Maghala, Stoo na Masanduku ya Kuhifadhia Baruti**

95. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, jumla ya maghala ya kuhifadhia baruti 93, stoo za kuhifadhia baruti 269 na masanduku ya

kuhifadhia baruti 268 yalikaguliwa. Kaguzi hizo zilifanyika katika mikoa ya kimadini ya Dar es Salaam, Mara, Kahama, Njombe, Shinyanga, Geita, Rukwa, Lindi, Ruvuma, Tanga, Mirerani, Manyara, Mwanza, Kigoma, Dodoma, Mbeya, Chunya, Mahenge, Songwe, Katavi, Kilimanjaro na Tabora. Kaguzi hizo zilibaini uwepo wa mpangilio hatarishi wa vilipuzi na baadhi ya miundombinu ya utunzaji wa baruti kutokuwa na vipima joto na mitungi ya kuzimia moto. Aidha, wahusika walirekebisha mapungufu hayo kama walivyoelekezwa.

- **Ukaguzi wa Mitambo ya Kuchenjua Dhahabu (Vat Leaching, CIP na Elution)**

96. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Tume ya Madini ilifanya ukaguzi wa mitambo ya *Vat leaching* 852 kati ya 1,949, CIP 49 kati ya 52 na *elution plants* 204 zilizopo nchini. Mitambo hiyo ilikaguliwa katika mikoa ya kimadini ya Geita, Mbogwe, Mwanza, Chunya, Shinyanga, Songwe, Kahama, Tabora, Singida, Dodoma, Simiyu na Mara. Kaguzi hizo zilibaini kutokuwepo kwa mifereji kwenye maeneo yenye udongo wa mabaki ya dhahabu (tailings) na baadhi ya *elution plants* kutokuwa na mfumo wa kuchuja hewa wakati wa uoshaji. Aidha, wahusika walirekebisha mapungufu hayo kama walivyoelekezwa

- **Ukaguzi wa Mabwawa ya Topetaka (TSF)**

97. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, jumla ya mabwawa ya topetaka 20 yalikaguliwa kwa lengo la kutoa vibali vya ujenzi au kutumia mabwawa hayo. Katika ukaguzi huo miradi 10 ya uchimbaji madini ilikidhi vigezo vya kupewa vibali vya ujenzi wa TSF. Aidha, wamiliki wa miradi 7 kati ya 10 waliopewa vibali vya ujenzi.

98. Mheshimiwa Spika, kaguzi maalum kwenye mabwawa 63 ya kuhifadhia topetaka yaliyopo katika mikoa mbalimbali ya kimadini hapa nchini zilifanyika kwa lengo la kujiridhisha kuhusu usalama wake kufuatia taarifa ya uwepo wa mvua za El-nino. Ukaguzi huo ulibaini kuwa mabwawa hayo yapo katika hali inayostahimili matumizi kwa kuzingatia miongozo ya uendeshaji wake.

- **Kupitia Taarifa za Mipango ya Ufungaji Migodi (MCP)**

99. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Mipango ya Ufungaji Migodi 15 ilijadiliwa na Kamati ya Kitaifa ya Ufungaji Migodi (NMCC). Kati ya Mipango hiyo, Mipango ya migodi mitano (5) ilikidhi vigezo na kuidhinishwa. Migodi hiyo ni Sunshine Mining Co. Ltd, Minjingu Mines and Fertilizers Ltd, Maweni Limestone Limited, Kerai Construction Limited na Even Company

Limited. Mipango ya migodi 10 haikuidhinishwa kutokana na mapungufu yaliyobainika na wahusika walielekezwa kurekebisha mapungufu hayo.

(b) Shirika la Madini la Taifa (STAMICO)

100. Mheshimiwa Spika, STAMICO imepewa dhamana ya kuwekeza katika miradi ya kimkakati kwa niaba ya Serikali na kuwezesha, kuhamasisha na kusaidia shughuli za wachimbaji wadogo ili ziwe zenye tija na zinazozingatia utunzaji wa mazingira. Katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi, 2024 STAMICO imetekeleza majukumu yake kama ifuatavyo:

(i) Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo Inayomilikiwa na Kusimamiwa na STAMICO

101. Mheshimiwa Spika, STAMICO inamiliki na kusimamia miradi mitano (5) ambayo ni: mradi wa makaa ya mawe wa Kabulo-Kiwira; mradi wa mkaa mbadala (coal briquettes); mradi wa uchorongaji; mradi wa kuchimba kokoto, na mradi wa usimamizi wa vituo vya mfano vya wachimbaji wadogo wa madini.

- **Mradi wa Makaa ya Mawe wa Kabulo - Kiwira**

102. Mheshimiwa Spika, STAMICO imeendelea na shughuli za uchimbaji wa makaa ya mawe ambapo katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, maboresho

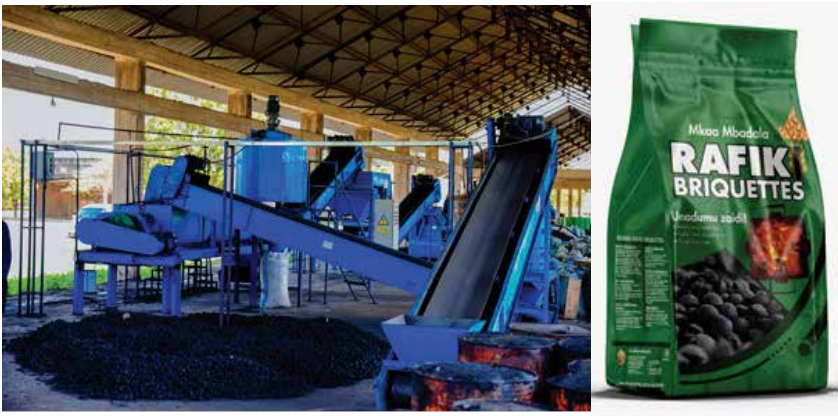
yafuatayo yamefanyika: kukamilisha ujenzi wa mizani (3); kukarabati na kununua vifaa vya maabara, wheel loader na mtambo wa kusaga makaa ya mawe (coal crusher) wenye uwezo wa kuchakata tani 200 hadi 250 kwa saa katika size nne (4) tofauti na kukamilisha usimikaji wake; kusimika kangavuke kwa ajili ya kuhakikisha uzalishaji hausimami umeme unapokatika; na kujenga kituo cha kujazia mafuta ili kuwezesha upatikanaji wa mafuta kwa wakati kwa mitambo. Uboreshaji huo umewezesha jumla ya tani 125,134 za makaa ya mawe kuzalishwa ambapo tani 124,220 ziliuzwa na kuingizia Shirika fedha kiasi cha shilingi 11,953,131,278.00 na shilingi 1,837,504,358.00 zimelipwa Serikalini kama mrabaha na tozo mbalimbali. Kiasi cha tani 914 kilichobaki kinasubiri kuuzwa.

- **Mradi wa Uchorongaji**

103. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, STAMICO ilipata kandarasi tatu (3) mpya za uchorongaji kama ifuatavyo: Kampuni ya *Fluxing Resources* ya Chemba - Dodoma yenye thamani ya shilingi milioni 650; mgodi wa Shanta Gold Mine - Singida yenye thamani ya shilingi bilioni 2.75 na Buckreef yenye thamani ya shilingi bilioni 5.01. Aidha, STAMICO inaendelea na utekelezaji wa kandarasi katika mgodi wa GGML uliopo katika Mkoa wa Geita.

- **Mradi wa Mkaa Mbadala (Coal Briquettes)**

104. Mheshimiwa Spika, STAMICO imeendelea na uzalishaji wa mkaa mbadala kutokana na makaa ya mawe unaotambulika kama Rafiki Briquettes. Aidha, STAMICO imeendelea na usimikaji wa mitambo miwili (2) yenye uwezo wa kuzalisha tani 20 kwa saa katika maeneo ya Kiwira na Kisarawe kwa ajili ya kuanza uzalishaji mkubwa. Vilevile, shirika linaendelea na jitihada za kuongeza uzalishaji katika mradi wa mkaa mbadala wa kupikia ambapo hadi kufikia Machi 2024 Shirika limenunua mitambo mingine miwili (2) ambayo tayari imewasili nchini yenye uwezo wa kuzalisha tani 20 kwa saa na kufanya idadi ya mitambo kuwa minne (4) hadi kufikia Machi, 2024.

Picha Na. 8: Mtambo wa kuzalisha mkaa mbadala wa kupikia (Rafiki Briquettes)

- **Mradi wa Kokoto - Chigongwe**

105. Mheshimiwa Spika, shirika linaendelea na usimikaji wa mtambo wa kusaga kokoto katika eneo la Chigongwe, Dodoma. Usimikaji wa mtambo huo wenye uwezo wa kuzalisha tani 150 hadi 200 kwa saa unaendelea ambapo hadi kufikia Machi, 2024 umefikia asilimia 95. Mtambo unatarajia kuanza uzalishaji katika mwaka wa fedha 2024/2025.

- **Mradi wa Vituo vya Mfano vya Wachimbaji Wadogo**

106. Mheshimiwa Spika, moja ya majukumu ya STAMICO ni kuwezesha, kuhamasisha au kusaidia uendelezaji wa shughuli za uchimbaji mdogo nchini. Katika kutekeleza jukumu hilo, Shirika limeendelea kutoa huduma za uchenjuaji madini ya dhahabu katika vituo vya mfano vya Lwamgasa, Katente na Itumbi. Aidha, ili kukidhi mahitaji yanayoongezeka, Shirika limekamilisha upanuzi wa kituo cha Lwamgasa kutoka kuzalisha tani 9 kwa siku hadi tani 30 kwa siku kwa kujenga *Carbon in Pulp (CIP)* na *Elution Plant*. Hadi kufikia Machi 2024 kazi ya kufanya majaribio ya mitambo hiyo na makabidhiano ilikuwa imeanza.

(ii) Utekelezaji wa Miradi ya Ubia na Kampuni Tanzu

107. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, STAMICO imeendelea kusimamia utekelezaji wa miradi ya ubia ambayo ni Kiwanda cha Kusafisha Dhahabu Mwanza na Mgodi wa Dhahabu wa Buckreef pamoja na Kampuni yake tanzu ya STAMIGOLD Biharamulo.

- **Mradi wa STAMIGOLD Biharamulo**

108. Mheshimiwa Spika, STAMIGOLD ni mgodi unaomilikiwa na Serikali kupitia STAMICO inayomiliki hisa asilimia 99 na Ofisi ya Msajili wa Hazina inayomiliki hisa asilimia 1. Katika kipindi cha kuanzia Julai 2023 hadi Machi 2024 mgodi umezalisha dhahabu wakia 7,449.60 na kupata shilingi 36,579,416,773.00. Aidha, kiasi cha shilingi 1,463,176,670.93 kimepewa Serikalini kama mrabaha na ushuru wa huduma na shilingi 914,485,419.33 ikiwa ni ada ya usimamizi. Pia, kwa sasa mgodi umeunganishwa kwenye Gridi ya Umeme ya Taifa ambapo imepunguza gharama za nishati kwa wastani wa kiasi cha shilingi 700,000,000.00 kwa mwezi. Vilevile, mgodi umenunua *wheel loader* ambayo imesaidia kuokoa takribani kiasi cha shilingi 35,000,000.00 kwa mwezi ambazo zilikuwa zinatumiwa kukodisha mtambo huo.

- **Kiwanda cha Kusafisha Dhahabu Mwanza**

109. Mheshimiwa Spika, Kiwanda cha Kusafisha Dhahabu cha Mwanza kinamilikiwa kwa ubia kati ya STAMICO na kampuni za Rozzela ya Umoja wa Falme za Kiarabu (Dubai) na ACME Consultant Engineers PTE ya Singapore ambapo STAMICO inamiliki hisa asilimia 25 kwa niaba ya Serikali, na wabia wenza wanamiliki hisa asilimia 75. Katika kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024 kiwanda kimesafisha dhahabu gramu 802,518.19 yenye thamani ya dola za Marekani 45,740,550.96 ambapo kiasi cha dola za Marekani 1,829,622.1 kimelipwa Serikalini kama mrabaha.

110. Mheshimiwa Spika, mnamo Agosti 2023, Kiwanda cha Kusafisha Dhahabu cha Mwanza kilipata vyeti vya ithibati (ISO) vitatu (3). Ithibati hizo ni ISO 9001:2015 Mifumo ya Usimamizi wa Ubora, ISO 14001:2015 - Mifumo ya Usimamizi wa Mazingira na ISO 45001:2018 - Usimamizi na Usalama wa Afya Kazini. Aidha, mikakati iliyopo kwa sasa imelenga kukidhi vigezo vya kupata ithibati za *London Bullion Market Association* (LBMA) pamoja na *Dubai Multi Commodities Center* (DMCC). Kukamilika kupatikana kwa Ithibati hizo kutawezesha dhahabu inayosafishwa katika Kiwanda hicho kutambuliwa kwenye masoko ya Kimataifa na kuweza kununuliwa kwa ajili ya kuhifadhiwa kama fedha.

- **Mgodi wa Dhahabu wa *Buckreef***

111. *Mheshimiwa Spika*, mgodi wa dhahabu wa Buckreef uliopo mkoani Geita unamilikiwa kwa ubia kati ya *STAMICO* yenye hisa asilimia 45 na *TANZAM2000* yenye hisa asilimia 55. Mgodi huu una mashapo yenye *metric* tani 38.57 zenye wastani wa ubora wa 1.77 gramu kwa tani. Kulingana na mashapo yaliyopo kwa sasa mgodi huu unatarajiwa kuwa na uhai wa miaka 15. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, mgodi umezalisha wakia 13,577.43 za dhahabu na kuuza wakia 13,534.41 zenye thamani ya dola za Marekani 26,618,917. Aidha, mgodi umefanikiwa kulipa Serikalini dola za Marekani 1,943,180.94 kama mrabaha, ada ya ukaguzi na ushuru.

(c) Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST)

112. *Mheshimiwa Spika*, jukumu la Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania ni kufanya tafiti za jiosayansi na ugani wa jiolojia kwa lengo la kuvutia uwekezaji katika Sekta ya Madini. Kupitia tafiti hizi taarifa mbalimbali za jiosayansi za uwepo wa madini nchini huandaliwa ili kuhamasisha uwekezaji katika utafutaji wa madini wa kina (detailed exploration) kwa lengo la kuanzisha migodi mipya. Aidha, taarifa hizo za jiosayansi zinazozalishwa hutumika katika sekta nyingine za kiuchumi kama vile kilimo, maji, ujenzi na mipango miji. Pia, GST ina jukumu la

kufanya uratibu wa kujikinga na majanga ya asili ya jiolojia ikiwemo matetemeko ya ardhi, milipuko ya volkano na maporomoko ya ardhi. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, GST imetekeleza majukumu yake kama ifuatavyo:

(i) Kufanya Tafiti za Jiosayansi na Kuboresha Kanzidata ya Rasilimali Madini ya Taifa

113. Mheshimiwa Spika, GST imetoa ushauri elekezi wa jiolojia, jiochemia na jiofizikia kwa wadau mbalimbali ikiwemo mgodi wa almasi wa Mwadui, wachimbaji wadogo na wa kati 19 na taasisi nne (4) za Serikali. Aidha, GST ilipokea taarifa 368 za jiosayansi kutoka kwa wamiliki 15 wa leseni za madini na kuzifanyia uchambuzi wa awali. Matokeo ya uchambuzi huo yalibaini kuwa baadhi ya taarifa hazikidhi matakwa ya sheria. Ili kuondoa mapungufu hayo, GST imeendelea kutoa elimu kwa wamiliki wa leseni kuhusu namna bora ya uandaaji na umuhimu wa uwasilishaji wa taarifa kwa mujibu wa sheria, kanuni, na miongozo.

114. Mheshimiwa Spika, ili kuboresha upatikanaji wa taarifa za jiolojia nchini, GST imeandaa ramani na taarifa 92 na kuziweka kwenye mfumo wa kidijitali. Aidha, ramani 30 zinaendelea kuandaliwa katika mfumo wa kidijitali na kazi hiyo imekamilika kwa asilimia 97.

115. Mheshimiwa Spika, GST ilifanya tafiti maalum katika maeneo matatu (3), utafiti wa kwanza ulifanyika kufuatia taarifa zilizosambaa kwamba, kulikuwa na madini ya thamani katika eneo la machimbo ya kifusi cha ujenzi wa mradi wa SGR lililopo Mkoa wa Shinyanga. Taarifa hizo zilisababisha kusimamishwa shughuli za uchimbaji wa kifusi katika eneo hilo kupisha uchunguzi. Matokeo ya utafiti huo yalionesha uwepo wa madini ya quartz (amethyst) ambayo hayakuwa na ubora na wingi unaokidhi viwango vya kuchimbwa kwa faida.

116. Mheshimiwa Spika, utafiti wa pili ulifanyika katika eneo la Vikonje Chamwino kutathmini hali ya jiolojia kwenye eneo lililotengwa kwa ajili ya ujenzi wa majengo ya Serikali. Utafiti huo ulikamilika na taarifa kuwasilishwa kwa mamlaka husika. Aidha, utafiti wa tatu ulifanywa kwa kushirikiana na STAMICO kwenye leseni 14 za uchimbaji mdogo wa madini ya dhahabu wilayani Chunya. Matokeo ya awali ya utafiti yalionesha uwepo wa mwamba wenye dhahabu.

117. Mheshimiwa Spika, GST kwa kushirikiana na Wizara ya Maji, Nishati na Madini ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar (SMZ) ilifanya ugani wa jiolojia katika visiwa vya Pemba na Unguja. Lengo la ugani huo ni kutengeneza ramani ya jiolojia ya visiwa hivyo. Ugani huu umekamilika

na zoezi la uchoraji ramani na uandaaji wa taarifa unaendelea.

(ii) Utoaji wa Huduma za Maabara

118. Mheshimiwa Spika, GST imeendelea kufanya uchunguzi wa sampuli za miamba na udongo kutoka kwa wateja kupitia maabara yake ya jiosayansi kwa kuzingatia viwango vinavyokubalika kimataifa. Kwa kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024 jumla ya sampuli 10,307 za miamba na udongo zimefanyiwa uchunguzi kati ya sampuli 17,000 zilizokusudiwa katika mwaka mzima. Aidha, GST imezalisha vyungu vya uchunguzi wa maabara (Crucibles) 22,989 na *Cupels* 6,484 kwa ajili ya matumizi ya maabara yake.

Picha Na. 9: Vikombe Vya Kuyeyushia Sampuli za Miamba ya Madini ya Dhahabu Vinavyotengezwa Katika Maabara ya GST

119. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024 maabara ya GST ilifanyiwa ukaguzi wa nje na Shirika linalodhibiti ubora wa huduma za maabara katika nchi zilizopo Kusini mwa Bara la Afrika (SADCAS). Kutokana na ukaguzi huo, Taasisi imekidhi vigezo vya kuendelea kuwa na Ithibati (Maintained Accreditation Status).

Kupitia Bunge lako Tukufu napenda kutoa wito kwa wachimbaji wa madini kuendelea kuitumia maabara ya GST kwa kuwa ina ithibati na inakidhi viwango vilivyothibitishwa kimataifa.

(iii) Ufuatiliaji wa Majanga ya Asili ya Jiolojia na Kutoa Elimu kwa Wananchi

120. Mheshimiwa Spika, GST imeendelea kufanya ufuatiliaji wa majanga ya asili ya jiolojia kama vile; matetemeko ya ardhi, milipuko ya volkano na maporomoko ya ardhi. Katika kutekeleza jukumu hili, GST ilikusanya na kuchakata taarifa za mitetemo kutoka katika vituo vinne (4) vilivyopo Dodoma, Mbeya, Geita na Arusha. Taarifa zinaonesha kuendelea kuwepo kwa matetemeko ya ardhi katika Mkoa wa Singida yenye ukubwa wa kati ya 4.1 na 5.3 katika kipimo cha *Richter*. Matetemeko hayo yalisababisha kujitokeza kwa nyufa kwenye baadhi ya nyumba na hivyo kuleta taharuki kwa jamii. GST ilitoa

elimu kuhusu namna ya kujikinga na kuchukua tahadhari wakati majanga ya namna hii yanapotokea.

121. Mheshimiwa Spika, GST kwa kushirikiana na Taasisi nyingine za Serikali ilifanya uchunguzi ili kubaini chanzo cha tukio la kuporomoka kwa tope katika Mlima Hanang Mkoani Manyara lililotokea tarehe 3 Desemba, 2023. Tukio hilo lilisababisha vifo na majeraha kwa watu, upotevu wa mali, uharibifu wa miundombinu na mali. Uchunguzi ulibaini kwamba, maporomoko hayo yalichochea na kunyesha kwa mvua kubwa juu ya Mlima Hanang ambako kulisababisha kutokea kwa maporomoko.

122. Mheshimiwa Spika, kufuatia tukio lililotokea Wilaya ya Hanang, Ofisi ya Waziri Mkuu kwa kushirikiana na Wizara ya Madini kupitia GST pamoja na taasisi nyingine zinatarajia kufanya utafiti wa kina wa jiosayansi katika eneo la Mlima Hanang ili kubaini endapo athari nyingine zitajitokeza.

(d) Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC)

123. Mheshimiwa Spika, Kituo cha Jemolojia Tanzania kinatoa mafunzo ya uongezaji thamani madini katika fani za utambuzi wa madini ya vito; uchongaji wa vinyago vya miamba na madini; ukataji na ung'arishaji wa madini ya vito na utengenezaji wa bidhaa za usonara. Aidha, TGC inatoa huduma za utambuzi wa madini ya vito kupitia

maabara yake. Pia, TGC inatengeneza bidhaa zinazotokana madini ya vito na miamba. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024 TGC imetekeleza majukumu yafuatayo:

Picha Na. 10: Baadhi ya Bidhaa Zinazozalishwa na Kituo cha Jemolojia Tanzania -Arusha

(i) **Udahili wa Wanafunzi na Utoaji wa Mafunzo**

124. Mheshimiwa Spika, Kituo cha TGC kilidahili wanafunzi 37 na kuendelea kutoa mafunzo kwa jumla ya wanafunzi 84 wa ngazi za astashahada (NTA Level 4 na 5) na stashahada (NTA Level 6) katika fani ya Teknolojia ya

Vito na Usonara. Aidha, Kituo kilidahili wanafunzi 19 katika kozi za muda mfupi za kipindi cha miezi 3 na 6 kuhusu utambuzi na uthaminishaji wa madini ya vito (gemology), usanifu wa madini ya vito (lapidary) na usonara (jewelry).

125. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, TGC iliingia makubaliano ya ushirikiano na Taasisi ya Jemolojia ya nchini Thailand. Lengo la makubaliano hayo ni kuipatia TGC uzoefu na kuiimarisha ili kuongeza tija katika utoaji wa mafunzo ya uongezaji thamani na utambuzi wa madini ya vito hivyo kuendana na viwango vya kimataifa.

(ii) Uzalishaji wa Bidhaa na Utoaji wa Huduma kwa Wadau wa Madini

126. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Kituo cha TGC kiliendelea na utengenezaji wa bidhaa zitokanazo na madini ya vito na miamba ambapo jumla ya bidhaa 1,987 zikiwemo vinyago, hereni, pete, tuzo na nyinginezo zilizalishwa ikilinganishwa na jumla ya bidhaa 1,323 zilizozalishwa katika kipindi kama hicho mwaka 2022/2023. Aidha, Kituo kilitoa huduma za ukataji wa madini yenye uzito wa *carat* 107 na kufanya utambuzi wa sampuli 398 za madini ya vito kutoka kwa wadau mbalimbali.

(e) Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji Katika Rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI)

127. Mheshimiwa Spika, TEITI ina jukumu la kuhamasisha uwazi na uwajibikaji katika usimamizi wa rasilimali madini, mafuta na gesi asilia ili kuongeza mapato na manufaa yatoakanayo na Sekta ya Uziduaji. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, TEITI imetekeleza majukumu yake kama ifuatavyo:

(i) Ukamilishaji wa Ripoti ya 14 ya TEITI kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022

128. Mheshimiwa Spika, Taasisi ya TEITI ipo kwenye hatua za kukamilisha ripoti ya ulinganishi wa malipo ya kampuni za madini, mafuta na gesi asilia na mapato ya Serikali kwa mwaka 2021/2022 ambapo kwa mara ya kwanza ripoti hii inaandaliwa na wataalamu wa ndani wa TEITI. Kampuni zilizochaguliwa kwa ajili ya zoezi la ulinganishi ni kampuni 56 zinazojihusisha na shughuli za madini, mafuta na gesi asilia pamoja na watoa huduma katika Sekta ya Uziduaji. Kigezo kilichotumika kuchagua kampuni hizo ni; kampuni zilizolipa Serikalini kiasi cha fedha kisichopungua shilingi bilioni 2 kwa mwaka wa fedha 2021/2022 ikijumuisha mrabaha na tozo nyinginezo.

129. Mheshimiwa Spika, Kwa mara ya kwanza, ripoti ya TEITI itahusisha takwimu za wachimbaji wadogo wa

madini waliolipa Serikalini kiasi cha fedha cha kuanzia shilingi milioni 500 hadi bilioni 2 kwa mwaka 2021/2022. Ripoti hii inatarajiwa kuwekwa wazi kabla ya tarehe 30 Juni, 2024.

(ii) **Kushiriki katika Mikutano ya Kimataifa ya Uwazi na Uwajibikaji**

130. Mheshimiwa Spika, ili kuijengea uwezo TEITI katika kusimamia majukumu yake, TEITI imekuwa ikishiriki katika mikutano, warsha na makongamano mbalimbali ndani na nje ya nchi. Sambamba na hilo, hivi karibuni TEITI ilishiriki Mkutano wa Kimataifa wa Uwazi na Uwajibikaji (EITI Global Conference) uliofanyika jijini Dakar, nchini Senegal. Katika mkutano huo, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, alishiriki na kuhutubia kwa njia ya mtandao. Katika hotuba yake Mheshimiwa Rais alielezea hatua mbalimbali ambazo nchi yetu imechukua kwa vipindi tofauti ili kuboresha mifumo ya uwazi na uwajibikaji. Aidha, Mheshimiwa Rais alieleza dhamira na utayari wa nchi yetu kuhakikisha usimamizi bora wa rasilimali madini, mafuta na gesi asilia unaozingatia viwango vya kimataifa vya uwazi na uwajibikaji. Mkutano huo ulitoa fursa ya kubadilishana uzoefu kwa nchi wanachama wa Umoja wa EITI.

(iii) **Tathmini ya Utekelezaji wa Vigezo vya EITI Nchini**

131. Mheshimiwa Spika, Taasisi ya EITI ina jukumu la kufanya tathmini ya utekelezaji wa shughuli za uhamasishaji uwazi na uwajibikaji kwa nchi wanachama ikiwemo Tanzania. Novemba 2023 Bodi ya EITI iliwasilisha Ripoti ya mwisho ya Tathmini iliyofanyika Aprili 2023 kuhusu utekelezaji wa vigezo vya EITI kwa lengo la kupima kama nchi inaendelea kutimiza kikamilifu vigezo vya kuimarisha uwazi katika usimamizi wa rasilimali madini, mafuta na gesi asilia.

Picha Na. 11: Waziri wa Madini Mhe. Anthony P. Mavunde (Mb.), akikabidhiwa ripoti ya tathmini ya TEITI.

132. Mheshimiwa Spika, matokeo ya tathmini hiyo yanaonesha kuwa Tanzania imetekeleza vigezo vya EITI vya mwaka 2019 kwa kupata alama 77 kati ya 100. Bodi hiyo imepongeza juhudi za Serikali na wadau mbalimbali katika kufanikisha utekelezaji wa shughuli za uhamasishaji uwazi na uwajibikaji hapa nchini.

(iv) Utoaji wa Elimu kwa Umma kuhusu Matumizi ya Takwimu zinazotolewa na Ripoti za TEITI

133. Mheshimiwa Spika, TEITI imeendelea kuelimisha Umma kuhusu matumizi ya ripoti zake kupitia runinga, redio, tovuti, mitandao ya kijamii na kwenye maonesho mbalimbali. Aidha, TEITI ilishiriki katika Jukwaa la uziduaji lililoandaliwa na kuratibiwa chini ya mwamvuli wa Asasi za Kiraia zinazojihusisha na shughuli za uziduaji. TEITI ilitumia jukwaa hilo kutoa elimu kwa umma kuhusu matumizi ya takwimu zilizopo kwenye ripoti zake.

D. MPANGO NA MAKADIPIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025

134. Mheshimiwa Spika, katika kuandaa Mpango na Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2024/2025, Wizara imezingatia miongozo ifuatayo: Mwongozo wa Kitaifa wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti wa Mwaka 2024/2025; Ilani ya CCM kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020; Mpango wa Taifa

wa Maendeleo wa Miaka Mitano 2021/2022 – 2025/2026; Sera ya Madini ya Mwaka 2009; Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025; Maelekezo ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na viongozi wengine wa kitaifa pamoja na maelekezo ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini ambayo yaliyotolewa kwa nyakati tofauti.

I. Maeneo ya Utekelezaji kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

135. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/2025, Wizara ya Madini itatekeleza majukumu mbalimbali kama ifuatavyo: kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli na kuongeza mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa; kuendeleza madini muhimu na madini mkakati; kuhamasisha uwekezaji, uongezaji thamani madini, uanzishwaji wa minada na maonesho ya madini ya vito; kuendelea kufanya utafiti na ugani wa jiosayansi ikiwemo utafiti wa kina wa jiofizikia (*High-resolution Airborne Geophysical Survey*); kuwaendeleza wachimbaji wadogo na kuwasogezea huduma za ugani; na kuzijengea uwezo taasisi zilizo chini ya Wizara ya Madini ili ziweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na tija zaidi.

(i) Kuimarisha Ukusanyaji wa Maduhuli na Kuongeza Mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa

136. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali na kuongeza mchango wa Sekta ya Madini, Wizara imepanga kutekeleza mikakati ifuatayo: kuhamasisha kuanza kwa uzalishaji kwa kampuni zilizopewa leseni za uchimbaji, usafishaji na biashara ya madini na kuimarisha usimamizi wa migodi ya uchimbaji madini.

137. Mheshimiwa Spika, sambamba na hayo, Wizara itaendelea kuimarisha udhibiti wa vitendo vya utoroshaji wa madini kwenda nje ya nchi na biashara haramu ya madini nchini; kuimarisha ukaguzi na usimamizi wa shughuli za uchimbaji wa madini kwa kununua wa vitendea kazi kama magari na pikipiki kwa ajili ya mikoa yote ili kuongeza ufanisi wa kazi; kuimarisha na kusimamia masoko na vituo vya ununuzi wa madini nchini; na kuendeleza mikakati ya kuimarisha usimamizi wa madini ya ujenzi, soko la Tanzanite na vito vingine hapa nchini ili kuongeza mapato yatokanayo na madini hayo.

(ii) Kuendeleza Madini Muhimu na Madini Mkakati

138. Mheshimiwa Spika, madini muhimu na madini mkakati ni madini ambayo yana mahitaji makubwa kwenye

maendeleo ya uchumi na ulinzi wa Taifa. Madini hayo ni pamoja na lithium, kinywe, helium, nikeli, cobalt, titanium, shaba, aluminium, niobium na rare earth elements ambayo yanatumika kutengeneza vifaa vya kisayansi na kiteknolojia.

139. Mheshimiwa Spika, kutokana na umuhimu wa madini hayo, Wizara imepanga kutekeleza yafuatayo ili kunufaika na fursa zilizopo: kufanya tafiti kwa lengo la kubaini maeneo yenye madini mkakati na muhimu kwa ajili ya kuhamasisha uwekezaji; kufanya utafiti wa mahitaji ya madini mkakati na madini muhimu ili kuyafikia masoko mbalimbali duniani; kuvutia wawekezaji katika utafutaji na uchimbaji wa madini mkakati na madini muhimu kwa kuandaa mazingira rafiki; kutoa leseni za utafutaji, uchimbaji na biashara ya madini mkakati na madini muhimu; na kukamilisha uandaaji wa mpango mkakati wa uendelezaji na uvunaji wa madini mkakati na madini muhimu nchini.

Kuanzia sasa hatutatoa Leseni ya Kati (ML) na Kubwa (SML) ya Uchimbaji wa madini yote yakiwemo madini mkakati na madini muhimu kwa Mwekezaji yoyote kama hatokuwa na mpango mzuri wa kuongeza thamani madini hapa nchini, lengo ni kuifanya nchi yetu ya Tanzania kunufaika na rasilimali madini ambayo Mwenyezi Mungu ametujaalia.

140. Mheshimiwa Spika, Serikali imedhamiria kutekeleza kwa dhati shughuli za uongezaji thamani madini muhimu na madini mkakati nchini kwa kutengeneza bidhaa zitokanazo na madini ghafi. Ili kufanikisha hilo, Serikali imetenga eneo maalumu la ukanda wa kiuchumi la Buzwagi Special Economic Zone lililopo Wilaya ya Kahama. Eneo hilo lenye ukubwa wa ekari 1,333 awali lilikuwa na shughuli za uchimbaji madini kupitia Kampuni ya Barrick.

141. Mheshimiwa Spika, pamoja na masuala mengine, eneo hilo litatumika kwa ajili ya ujenzi wa viwanda vya kuongeza thamani madini na uzalishaji wa bidhaa za migodini. Ujenzi wa viwanda hivyo utaongeza fursa za ajira, ujuzi kwa watanzania, kupunguza gharama za uzalishaji na kuchochea upatikanaji wa mapato. Aidha, viwanda vitakavyojengwa kwa awamu ya kwanza ni kiwanda cha usafishaji na uongezaji thamani madini (Multi Metals Processing Facility), *Steel Balls Manufacture*, *Mine Conveyor Belts*, *Solar Farms* na *Portable Water Plant*. Hatua hii itasaidia upatikanaji wa bidhaa za migodini ambazo awali zilikuwa zikiagizwa kutoka nje ya nchi.

(iii) Kuhamasisha Uwekezaji, Uongezaji Thamani Madini, Uanzishwaji wa Minada na Maonesho ya Madini ya Vito

142. Mheshimiwa Spika, ili kuhamasisha uwekezaji, Wizara itaendelea kutangaza fursa mbalimbali zinazopatikana kwenye mnyororo wa thamani wa madini nchini kupitia makongamano, maonesho, tovuti na vyombo vya habari; kuwaendeleza wachimbaji wadogo waweze kukua kutoka uchimbaji mdogo na kufikia uchimbaji wa kati na hatimaye uchimbaji mkubwa kwa kuwapa mafunzo kuhusu uchimbaji, uchenjuaji na biashara ya madini.

143. Mheshimiwa Spika, katika eneo la uongezaji thamani, Wizara itaendelea kutoa ushirikiano kwa wamiliki wa viwanda vya usafishaji wa madini ya dhahabu nchini ili kupata ithibati ya LBMA. Kama ilivyoelezwa hapo awali, kupatikana kwa Ithibati hiyo kutawezesha dhahabu inayosafishwa katika viwanda hivyo kutambuliwa kwenye masoko ya Kimataifa na kuweza kununuliwa kwa ajili ya kuhifadhiwa kama fedha.

144. Mheshimiwa Spika, Serikali itaendelea na jitihada za kuanzisha minada na maonesho ya kimataifa ya madini ya vito kwa lengo la kupata masoko, bei shindani, kuvutia uwekezaji na kutangaza fursa za madini ya vito zilizopo nchini.

**(iv) Kuendelea Kufanya Utafiti wa Kina wa Jiofizikia
(High-resolution Airborne Geophysical Survey)**

145. Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa shughuli hii, Wizara itafanya yafuatayo: kufanya tafiti za kina za jiofizikia (high-resolution airborne geophysical survey) ili kuainisha tabia za miamba; na kujenga mfumo wa kutunza na kusambaza taarifa za jiosayansi.

**(v) Kuwaendeleza Wachimbaji Wadogo na
Kuwasogezea Huduma za Ugani**

146. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea na juhudi za kuwaendeleza wachimbaji wadogo kwa kutoa mafunzo ya mara kwa mara kuhusu masuala muhimu ya kuzingatia katika uendeshaji wa shughuli za madini; kufanya utafiti na kutenga maeneo kwa ajili ya wachimbaji wadogo; na kuimarisha miundombinu na utendaji wa vituo vya mfano ili kutoa huduma kwa wachimbaji wadogo.

147. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kufanya majadiliano na mamlaka zenye dhamana ili kuwezesha ujenzi wa miundombinu mbalimbali hususan ya barabara na umeme kwenye maeneo ya migodi ya uchimbaji mdogo; kuwaunganisha wachimbaji wadogo na taasisi za fedha ili wapate mikopo kwa ajili ya uendeshaji wa shughuli zao; kuwezesha upatikanaji wa vitendea kazi kwa wachimbaji wadogo ikiwemo mitambo ya uchorongaji; na

kuhamasisha wachimbaji wadogo kushiriki katika maonesho mbalimbali ya madini ili kujengewa uelewa wa jinsi shughuli za madini zinavyofanyika.

(vi) Kuzijengea Uwezo Taasisi Zilizochini ya Wizara ya Madini ili Ziweze Kutekeleza Majukumu yake kwa Ufanisi na Tija zaidi

148. Mheshimiwa Spika, ili kuzijengea uwezo taasisi zake, Wizara itafanya yafuatayo: kuiwezesha Tume ya Madini kupata rasilimali fedha na vifaa kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi; kuendelea kuiimarisha STAMICO ili ishiriki kikamilifu kwenye shughuli za madini ikiwemo kuwawezesha wachimbaji wadogo kwa kuwapatia mafunzo na upatikanaji wa mikopo na vifaa.

149. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kuiimarisha GST ili iweze kufanya tafiti za jiosayansi kubaini maeneo mapya yenye mashapo ya madini; kuimarisha Kituo cha TGC kwa lengo la kuendelea kutoa mafunzo na kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini; na kuiwezesha TEITI kupata rasilimali mbalimbali ikiwemo vifaa na vitendea kazi ili iweze kutekeleza majukumu yake ipasavyo.

II. Maeneo Mengine Yatakayotekelezwa na Wizara

150. Mheshimiwa Spika, Wizara itatekeleza maeneo mengine yatakayosaidia kuboresha zaidi ufanisi wa sekta.

Utekelezaji huo umejikita zaidi katika kupata taarifa za jiolojia kwa kufanya tafiti za kina kupitia “**Vision 2030: Madini ni Maisha na Utajiri**”; kuandaa Programu ya ***Mining for a Brighter Tomorrow - MBT*** kwa ajili ya kuwainua wachimbaji wanawake na vijana; kuongeza tija kwenye shughuli za uongezaji thamani madini kupitia utoaji wa vifaa vya uongezaji thamani madini kwa wahitimu wa TGC; usimamizi wa sheria; na ushiriki wa wataanzania katika shughuli za madini na uwajibikaji wa kampuni kwa jamii.

(i) Vision 2030: Madini ni Maisha na Utajiri

151. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia GST itaendelea kufanya utafiti wa kina wa jiofizikia kwa kutumia teknolojia ya kisasa ili kutambua tabia za miamba na kurahisisha tafiti nyingine za jiosayansi zenye kuwezesha kubaini aina mbalimbali za madini yapatikanayo nchini. Hadi sasa utafiti wa kina wa jiofizikia umefanyika kwa asilimia 16 ya eneo lote la nchi. Aidha, GST katika mwaka wa fedha 2024/2025 inatarajia kufanya utafiti wa kina wa jiofizikia katika *blocks* mbili (2) zenye jumla ya kilometa za mraba 165,574. Baadhi ya maeneo yatakayopitiwa yapo kwenye mikoa ya Rukwa, Katavi, Mbeya, Songwe na Kigoma. Malengo ya Wizara ni kufanya utafiti wa kina wa jiofizikia kufikia angalau asilimia 50 ifikapo mwaka 2030.

152. Mheshimiwa Spika, dhana hii ya “Vision 2030” inakusudia kuiendeleza Sekta ya Madini kwa kufanya yafuatayo: kufanya tafiti za kina za jiofizikia (high-resolution airborne geophysical survey); kujenga maabara ya kisasa kwa ajili ya kufanya uchunguzi wa miamba, udongo, maji na madini; kuanzisha makumbusho maalum ya madini; kuwawezesha wachimbaji wadogo kupitia STAMICO kwa kuwapatia mashine 15 za uchorongaji; kuyafanya madini mkakati na madini muhimu yawe na nguvu ya soko; kuongeza thamani madini hapa nchini; kuwaendeleza wawekezaji wazawa ili kuongeza wigo wa uwekezaji unaotokana na Watanzania; kuongeza ushiriki wa Watanzania (local content) katika kusambaza bidhaa na kutoa huduma migodini; na kuandaa mazingira rafiki na kuvutia uwekezaji mkubwa kutoka nje ya nchi.

153. Mheshimiwa Spika, ufanisi wa malengo haya mahsusi na mkakati wa sekta kwenye Vision 2030, utategemea ushiriki wa wadau mbalimbali ikiwemo taasisi za Serikali, sekta binafsi, asasi za kiraia na jumuiya ya kimataifa pamoja na mabadiliko chanya ya kiuchumi na kisiasa.

Napenda kulitaarifu Bunge lako tukufu kuwa, Madini ni Maisha na Utajiri, ina maanisha hauwezi kutenganisha maisha ya mtanzania na Sekta ya Madini kwa kuwa kufanikiwa kwa tafiti za kina na kupatikana kwa taarifa sahihi kutachochea sekta

nyingine kukua ikiwemo Sekta za Maji, Kilimo, Utalii, Ujenzi na Mawasiliano.

(ii) Programu ya Mining for a Brighter Tomorrow – MBT

154. Mheshimiwa Spika, Programu ya Mining for a Brighter Tomorrow - MBT ni mahsusi kwa ajili ya kuwainua wachimbaji wanawake na vijana ambayo itatoa kipaumbele kwa wanawake na vijana katika maeneo yafuatayo: utoaji wa leseni katika maeneo ya uchimbaji; na wachimbaji kunufaika na vitendea kazi ikiwemo magari, vifaa na mitambo ya uchimbaji. Aidha, programu hiyo itasaidia kuchochea ukuaji wa Sekta ya Madini, uchumi wa Taifa na kuongeza ajira kwa watanzania.

(iii) Utoaji wa Vifaa vya Uongezaji Thamani Madini kwa Wahitimu wa TGC

155. Mheshimiwa Spika, Wizara imedhamiria kuhamasisha kwa vitendo shughuli za uongezaji thamani madini nchini kwa kuwapatia vifaa wahitimu wa kozi mbalimbali za uongezaji thamani madini ili waweze kuendeleza ujuzi na kujiajiri ikiwa ni njia mojawapo ya kukuza na kusambaza tasnia hii kwa faida ya sasa na vizazi vijavyo.

(iv) Usimamizi wa Sheria

156. Mheshimiwa Spika, Sheria, Kanuni, Miongozo na Taratibu ni muhimu katika kusimamia maendeleo na ustawi wa Sekta ya Madini. Katika hili, Wizara itaendelea kusimamia Mfumo wa Kisheria na Usimamizi wa Sekta ya Madini ikiwa ni pamoja na kuchukua hatua stahiki kwa watakaobainika kukiuka Sheria na Kanuni zinazosimamia Sekta hii. Wizara kwa kushirikiana na wadau itaendelea kufanya marekebisho ya Mfumo wa Kisheria na Usimamizi wa Sekta ya Madini pale itakapoonekana kuna umuhimu ili kuendelea kuweka mazingira bora ya uwekezaji katika Sekta hii muhimu kwa uchumi wa nchi.

157. Mheshimiwa Spika, ili kuleta ufanisi katika uingiaji wa mikataba kati ya mmiliki wa leseni na mtoa msaada wa kiufundi (*Technical Support*), Wizara imejipanga kutengeneza kanuni ambazo wadau wote watashirikishwa ili kuwa na nyenzo imara ya kusimamia masuala haya kwa manufaa ya pande zote zinazohusika kwenye leseni. Lengo ni kuhakikisha kuwa hakuna mchimbaji anayepoteza haki yake kwa sababu tu ya mmiliki wa leseni kupata mshirika.

158. Mheshimiwa Spika, kwa wamiliki wa leseni (PML) ambao watataka kunufaika na msaada wa kiufundi, wanashauriwa wasiingize wachimbaji wadogo ndani ya

leseni zao bali wachimbe wenyewe ili wakipata msaada wa kiufundi iwe rahisi kwao kufanya makubaliano nao.

159. Mheshimiwa Spika, tutaweka utaratibu wa kumtaka kila mmiliki wa leseni ya uchimbaji mdogo (PML) ambaye ndani ya eneo la leseni yake kuna wachimbaji wadogo wengine, akitaka kuuza leseni yake au kuingia makubaliano na mwekezaji suala linaloweza kuwaondoa wachimbaji wadogo ndani ya leseni yake au kuathiri kwa aina yoyote uwekezaji wa wachimbaji hao hasa maduara yao, atatakiwa kufanya mambo yafuatayo: -

- (i) Kuwapa kwanza nafasi ya upendeleo (the right of first refusal) wachimbaji wadogo waliopo ndani ya leseni yake haki ya kununua au kuingia mkataba wa uwekezaji kabla ya kwenda kwa mtu mwingine; na
- (ii) Uwepo wa mikataba iliyosajiliwa na Tume ya Madini kati ya wamiliki wa leseni (PML) na wachimbaji waliopo ndani ya leseni zao ili watambulike rasmi na Tume ya Madini kwa lengo la kusimamia maslahi yao pindi inapotokea changamoto yoyote juu ya maslahi yao.

160. Mheshimiwa Spika, Kwa Leseni zote zinazotolewa na Serikali kwa ajili ya vikundi vya wachimbaji wadogo, litawekwa sharti la lazima la kukitaka kikundi chenye lengo la kutaka kupata msaada wa kiufundi au kuuza leseni yake kwa Mwekezaji kupata kwanza kibali cha Katibu Mtendaji wa Tume baada ya kujiridhisha juu ya msaada wa kiufundi unaotaka kutolewa na pia kujiridhisha namna ambavyo pande zote zitanufaika ili kuepusha migogoro isiyo ya lazima.

(v) Ushiriki wa Watanzania Katika Shughuli za Madini na Uwajibikaji wa Kampuni kwa Jamii

161. Mheshimiwa Spika, kufuatia marekebisho ya Sheria ya Madini ya Mwaka 2017, kulitungwa Kanuni za Ushirikishwaji wa Watanzania za Mwaka 2018 ili kutoa tafsiri na kuweka usimamizi thabiti katika utekelezaji wa masuala ya Ushirikishwaji wa Watanzania katika Sekta ya Madini nchini (Local Content) na Uwajibikaji wa Kampuni kwa Jamii (Corporate Social Responsibilities).

162. Mheshimiwa Spika, kanuni kuhusu Ushirikishwaji wa Watanzania katika Sekta ya Madini nchini (Local Content) zinazitaka kampuni za uchimbaji madini kununua vifaa vinavyozalishwa nchini, kuajiri watanzania na kutumia huduma na bidhaa zinazozalishwa ndani ya nchi.

163. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kusimamia utekelezaji wa Kifungu cha 105 cha Sheria ya Madini pamoja na Kanuni za Wajibu wa Wamiliki wa Leseni za Madini za Mwaka 2023. Sheria na kanuni hizo zinawataka wamiliki wa leseni za madini nchini kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa, kuandaa Mpango Mahsusi wa Wajibu wa Kampuni kwa Jamii (CSR) kwa kuzingatia vipaumbele vya Jamii zinazozunguka maeneo yenye leseni. Wamiliki wote wa leseni za madini nchini wana wajibu wa kuwasilisha nakala ya mipango iliyoidhinishwa ili Tume ya Madini iweze kufuatilia utekelezaji wa mipango hiyo.

164. Mheshimiwa Spika, kwa kuwa utekelezaji wa Kanuni za CSR za Mwaka 2023 unaonekana kuwa na changamoto, napenda kulijulisha Bunge lako Tukufu kwamba, Wizara itaandaa kikao cha wadau wote wanaoguswa kwa aina moja au nyingine na kanuni hizi ili kujadiliana kwa pamoja na kuja na mwarobaini wa suala hili kwa manufaa ya wawekezaji, jamii inayozunguka migodi na Taifa kwa ujumla.

III. Kazi Zitakazotekelezwa na Taasisi Zilizochini ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

(i) Tume ya Madini

165. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2024/2025 Tume ya Madini inatarajia kutekeleza kazi zifuatazo:

a) Kuimarisha Usimamizi wa Shughuli za Madini na Ukusanyaji wa Maduhuli ya Serikali

166. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/2025 Tume ya Madini itatekeleza yafuatayo: kuimarisha mfumo wa usimamizi wa leseni ili kuongeza kasi ya utoaji wa leseni; kuendelea kufuatilia leseni ili kubaini leseni zenye makosa mbalimbali ikiwemo zisizoendelezwa na kuzifuta kwa kuzingatia Sheria; kutatua migogoro katika maeneo yenye shughuli za uchimbaji madini ili kuruhusu shughuli za uzalishaji wa madini kuendelea; kuimarisha usimamizi wa uzalishaji na biashara ya madini ya ujenzi na viwandani; kuboresha Mfumo wa Masoko ya Madini (MMMIS) na kuongeza vitendea kazi.

167. Mheshimiwa Spika, hatua nyingine ni kuhakikisha maeneo yote yenye shughuli za madini yanafikiwa kwa urahisi kwa kununua magari na pikipiki. Aidha, Tume ya Madini inatarajia kununua vifaa mbalimbali vya maabara ili

kuiongezea uwezo maabara yake kufanya uchunguzi wa sampuli za madini. Kuimarika kwa maabara hiyo kutarahisisha usuluhishi wa malipo ya mrabaha yatakayofanywa na migodi mikubwa na ya kati.

168. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini kwa kushirikiana na Mamlaka nyingine za Serikali itaendelea kufanya kaguzi kwa lengo la kudhibiti utoroshaji na biashara isiyo rasmi ya madini nchini. Utekelezaji wa kazi hizo utawezesha kuziba mianya ya utoroshaji na hivyo kuongeza ukusanyaji wa maduhuli.

b) Kuimarisha Ukaguzi wa Usalama, Afya na Utunzaji Mazingira

169. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha uchimbaji wa madini ulio salama na unaozingatia utunzaji wa mazingira, Tume ya Madini itaendelea kuimarisha usimamizi na ukaguzi wa migodi kwenye masuala ya usalama, afya na utunzaji wa mazingira. Aidha, Tume ya Madini itaendelea kusimamia utunzaji na matumizi sahihi ya baruti, kufanya ukaguzi wa mitambo ya uchenjuaji madini pamoja na kukagua na kuidhinisha mipango ya uendelezaji na ufungaji migodi. Pia, Tume ya Madini itaendelea kutoa elimu na miongozo kwa wamiliki wa miradi ya uchimbaji na uchenjuaji wa madini ili waweke mipango mizuri ya kusimamia usalama, afya na utunzaji wa mazingira.

c) Kuendelea Kuboresha Mazingira ya kuwawezesha Wananchi Kufaidika na Rasilimali Madini

170. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha watazania wananufaika na shughuli za madini, Tume ya Madini itaendelea kusimamia ushiriki wa watazania (Local Content) kwenye shughuli za madini. Aidha, Tume itaendelea kuhakikisha wamiliki wa leseni za madini wanatekeleza wajibu wao kwa jamii inayozunguka eneo la mradi (CSR) kwa kuzingatia Sheria.

d) Kuelimisha Umma na Kuboresha Mawasiliano Kati ya Tume na Wadau Mbalimbali Kuhusu Masuala ya Madini

171. Mheshimiwa Spika, katika kujenga uelewa na kuboresha mawasiliano ya Tume na wadau wa madini, Tume ya Madini itaendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu masuala mbalimbali yanayohusu Sekta ya Madini ikiwa ni pamoja na namna ya kupata leseni za madini, utekelezaji wa sheria zinazosimamia shughuli za madini, utunzaji wa mazingira na ulipaji wa ada, kodi na tozo mbalimbali za Serikali. Aidha, Tume ya Madini itaendelea kutoa elimu na kuhamasisha wananchi kushiriki katika fursa zilizopo katika Sekta ya Madini.

e) Kuendeleza Rasilimaliwatu na Kuboresha Mazingira ya Kufanyia Kazi

172. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini itaendelea kuimarisha na kuboresha utendaji kazi wa watumishi kwa kuwaongezea ujuzi na weledi kupitia mafunzo ya muda mfupi na mrefu. Aidha, Tume ya Madini itaendelea kuboresha mazingira ya utendaji kazi kwa kujenga Ofisi za Maafisa Madini Wakazi katika Mikoa ya Kimadini ya Rukwa, Songwe na Mahenge.

(ii) Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST)

173. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2024/2025 Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini (GST) inatarajia kutekeleza kazi zifuatazo:

a) Kufanya Tafiti za Jiosayansi na Kuboresha Kanzidata ya Rasilimali Madini ya Taifa

174. Mheshimiwa Spika, ili kuboresha Kanzidata ya Rasilimali Madini ya Taifa, GST inakusudia kufanya ugani wa jiolojia na jiokemia katika QDS mbili (2) mpya (QDS 221 na 222) zilizopo Mkoa wa Pwani na kuchora ramani zake katika skeli ya 1:100,000; kuhuisha ramani katika skeli ya 1:100,000 na kubainisha madini kwenye ramani mbili zenye upungufu wa taarifa mpya za uwepo wa madini

(mineral occurrence mapping) katika QDS mbili (2) (QDS 275 na 276) zilizopo Mkoa wa Ruvuma na Njombe.

175. Mheshimiwa Spika, GST itafanya tafiti nne (4) maalum za jiosayansi na utafiti wa kina kwenye maeneo yenye madini ya viwandani, madini ya dhahabu na madini mkakati. Aidha, GST itafanya utafiti kwa lengo la kuwapatia wadau taarifa sahihi na kutoa ushauri elekezi kwenye nyanja za jiolojia, jiojemia, jiofizikia na uchenjuaji madini.

176. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha Kanzidata ya Rasilimali Madini ya Taifa, GST inakusudia kuchora ramani 24 (digitalization), kudurufu ramani 30 na kuchakata picha za satelaiti; kuingiza taarifa/machapisho 500 katika mfumo wa dijitali; kukusanya, kuhakiki na kutathmini uhalisia wa taarifa na takwimu za jiosayansi kutoka katika leseni 40 za utafutaji na uchimbaji madini nchini; kuhuisha Kanzidata ya Rasilimali Madini ya Taifa; kukusanya miamba choronge mita 1,000 na kuchakata taarifa zake; na ununuzi wa *Helicopter Jet Ranger* kwa ajili ya kuongeza nguvu katika shughuli za utafiti wa kina wa madini.

b) Kuwaendeleza Wachimbaji Wadogo kwa Kufanya Tafiti za Jiosayansi

177. Mheshimiwa Spika, katika kuwaendeleza wachimbaji wadogo na wa kati, GST inalenga kufanya

utafutaji wa madini kwa lengo la kubainisha ulalo, mwelekeo na tabia za mbale katika maeneo mawili (2) ya wachimbaji wadogo yaliyopo Mikoa ya Kigoma na Katavi.

c) Kuboresha Huduma za Maabara

178. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha huduma za maabara, GST imepanga kuendelea kufanya chunguzi kwa kuzingatia vigezo vya ithibati (accreditation). Aidha, GST imepanga kupata ithibati za madini mengine zaidi ya dhahabu na makaa ya mawe ili kuongeza wigo wa utoaji huduma kwa wateja.

179. Mheshimiwa Spika, GST imepanga kujenga maabara mpya ya kisasa (State-of-Art Laboratory) katika eneo la Kizota Dodoma. Maabara hiyo itafanya uchunguzi wa madini ikiwemo yale yanayohitajika kwenye nishati safi kama vile *nickel*, *cobalt* na *lithium*. Aidha, GST itaendelea na ujenzi wa maabara nyingine katika maeneo ya Chunya na Geita kwa lengo la kusogeza huduma karibu na wananchi wanaojihusisha na shughuli za madini.

180. Mheshimiwa Spika, GST itafanya utafiti wa malighafi na kutengeneza vyungu (crucibles) 300,000 na vyungu vidogo (cupels) 75,000 kwa ajili ya kuyeyusha sampuli za dhahabu; uchunguzi wa sampuli 25,000 za udongo, miamba au madini; na uandaaji wa sampuli rejea

(certified reference materials) za dhahabu, shaba, fedha, zinki, chuma na *cobalt*.

d) Kuboresha Ufuatiliaji wa Mienendo ya Majanga ya Asili ya Jiolojia na Kuelimisha Wananchi Namna Bora ya Kupunguza Athari za Majanga

181. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza jukumu hilo, GST itakusanya takwimu kutoka vituo vitano (5) vya kudumu vya kunakili mienendo ya mitetemo vilivyoko Arusha, Dodoma, Geita, Mtwara na Mbeya; kuchakata takwimu zilizokusanywa kutoka katika vituo vyote vitano (5) na kuhuisha ramani inayoonesha vitovu vya matetemeko ya ardhi nchini; kufanya matengenezo ya vifaa vya kunakili mitetemo; kuendelea kuunganisha vituo viwili (2) vya kupima mitetemo vilivyopo Dodoma na Arusha katika mfumo mubashara (real time) ili kuwezesha upatikanaji wa taarifa kwa wakati mara tetemeko linapotokea pamoja na kusimika mtambo mmoja mpya kwa ajili ya ukanda wa Bonde la ufa mkondo wa magharibi Mkoa wa Kigoma.

182. Mheshimiwa Spika, GST itaendelea kutoa elimu kwa umma juu ya namna bora ya kujikinga au kupunguza athari za majanga ya asili ya jiolojia. Elimu itatolewa kwa njia ya machapisho, semina na vyombo vya habari.

e) Kuimarisha Utekelezaji wa Majukumu ya Taasisi

183. Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha uwezo wa Taasisi katika kutekeleza majukumu yake, GST itaboresha mifumo ya ndani ya uchakataji, uhifadhi, usambazaji wa taarifa na takwimu za jiosayansi, taarifa za uwepo wa madini pamoja na kujenga uwezo watumishi 35 kwa kuwapatia mafunzo ya muda mfupi na mrefu.

184. Mheshimiwa Spika, ili kuboresha mazingira ya utendaji kazi, GST imepanga kununua vitendea kazi ikiwemo *Helicopter Jet Ranger* ya utafiti, kukarabati majengo, kufanya ujenzi wa maabara ya kisasa, kuboresha maslahi ya watumishi, kuboresha mifumo ya ukusanyaji mapato na kuboresha mifumo ya usimamizi wa rasilimali watu na fedha.

(iii) Shirika la Madini la Taifa (STAMICO)

185. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka 2024/2025, STAMICO inatarajia kutekeleza shughuli zifuatazo:

i. Kuimarisha Ukusanyaji wa Mapato

186. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha mapato ya Shirika yanakua na kuimarika, Shirika limepanga kuongeza

usimamizi kwenye uwekezaji uliopo katika miradi yake kama ifuatavyo:

a) Kuendelea na Uzalishaji wa Makaa ya Mawe na Mkaa Mbadala (Rafiki Briquettes)

187. Mheshimiwa Spika, Shirika litaendelea na uzalishaji mkubwa wa makaa ya mawe katika eneo la Kabulo-Kiwira ambapo katika mwaka 2024/2025 jumla ya tani 600,000 zimepangwa kuchimbwa. Ili kuimarisha na kuongeza uzalishaji huo, Shirika limepanga kununua mitambo na vifaa mbalimbali vikiwemo *dump trucks (7), bull dozer D8 (1), wheel loader (2), longwall coal shearer (2),* na *excavator (1)*.

188. Mheshimiwa Spika, Shirika linatarajia kuongeza uzalishaji wa mkaa mbadala (Rafiki briquettes) kwa kununua mitambo minne (4) ambapo kila mmoja utakuwa na uwezo wa kuzalisha tani 20 kwa saa. Pia, Shirika limepanga kununua vifaa kwa ajili ya kuongeza ufanisi katika mradi huo ambavyo ni *hauling trucks (4), drier (2), overhead crane (1), wheel loader (1), weight bridge (1), carbonizing vessel (1), carbonizing tray (1)* na kujenga ghala kwa ajili ya kuhifadhi mkaa.

189. Mheshimiwa Spika, Shirika limefanikiwa kupata mwekezaji Kampuni ya Adan Group kutoka nchini India

ambayo tayari wamesaini Mkataba wa awali wa kuzalisha umeme megawati 2,000 kutokana na makaa ya mawe. Kwa mwaka 2024/2025 Shirika litahuisha taarifa ya upembuzi yakinifu ya mwaka 2006 ili kubaini kiasi halisi cha mashapo pamoja na gharama za uwekezaji.

b) Kuimarisha Shughuli za Uchorongaji

190. Mheshimiwa Spika, Shirika litaendelea kuimarisha shughuli za uchorongaji kwa kutangaza na kutafuta kandarasi katika migodi mikubwa na ya kati. Aidha, Shirika limepanga kununua mitambo miwili (2) ya uchorongaji ili kukidhi ongezeko la huduma za uchorongaji.

c) Kuanza Uzalishaji wa Kokoto - Chigongwe

191. Mheshimiwa Spika, Shirika limepanga kuanza uzalishaji wa kokoto katika leseni zake za Chigongwe Dodoma katika mwaka wa fedha 2024/25 ambapo uzalishaji unatarajiwa kuwa tani 178,000. Ili kuhakikisha uzalishaji unafanyika kwa ufanisi shirika limepanga kununua vifaa ambavyo ni *wheel loader (1)*, *dump truck (3)*, *excavator (1)*, *lighting plant (2)*, *light vehicle (1)* na *weight bridge (1)*. Aidha, ili kuhakikishia uwepo wa masoko uzalishaji wa kokoto utakapoanza, Shirika limeanza kufanya mazungumzo ya kuuza kokoto kwa kampuni

kubwa za ujenzi katika miradi ya Serikali ikiwemo majengo, barabara, reli, viwanja vya mpira na viwanja vya ndege.

ii. Kuwezesha Shughuli za Uchimbaji Mdogo na Kuimarisha Vituo vya Mfano

192. Mheshimiwa Spika, STAMICO itaendelea kuwezesha wachimbaji wadogo kwa kununua mitambo mitano (5) ya uchorongaji; kutekeleza mpango wa mafunzo kwa wachimbaji wadogo katika maeneo mbalimbali nchini; kuviongezea uwezo vituo vya mfano vya Lwamgasa, Katente na Itumbi pamoja na kuimarisha miundombinu iliyopo. Aidha, STAMICO itaendelea kuwaunganisha wachimbaji wadogo na taasisi za fedha kwa lengo la kupata mikopo na vifaa kwa ajili ya kuendeleza shughuli za uchimbaji.

193. Mheshimiwa Spika, STAMICO itaendelea na taratibu za ujenzi wa vituo viwili vipya vya mfano vya kuchakata madini ya chumvi na chokaa katika Mkoa wa Lindi na Tanga mtawalia. Hadi sasa eneo la ujenzi wa kituo cha mfano cha chumvi limepatikana huko Nangurukuru – Lindi na taratibu za kumpata mzabuni kwa ajili ya ujenzi zinaendelea. Aidha, Shirika litaendelea na taratibu za kupata eneo la kujenga kiwanda cha chokaa Kona Z - Tanga.

iii. Kuendeleza Leseni za Shirika

194. Mheshimiwa Spika, STAMICO itaendelea na utafutaji wa madini katika leseni zake ikiwemo leseni ya uchimbaji wa dhahabu katika eneo la Pida lililopo Mkoa wa Mara pamoja na leseni za madini mkakati na muhimu ya *cobalt* na nikeli - Kagera, shaba - Kilimanjaro, *lithium* - Dodoma, kinywe - Lindi na *rare earth elements* - Songwe.

iv. Utekelezaji wa Miradi ya Ubia na Kampuni Tanzu

195. Mheshimiwa Spika, Shirika litaimarisha ufuatiliaji wa miradi ya ubia ambayo ni Mgodini wa *Buckreef* na Kiwanda cha Kusafisha Dhahabu Mwanza pamoja na Kampuni tanzu ya *STAMIGOLD* ili kuongeza ufanisi na kuwezesha ukusanyaji wa mapato kutoka kwenye miradi hiyo. Aidha, Shirika litaendelea kuiwezesha *STAMIGOLD* kufanya utafiti zaidi wa maeneo ya leseni zake ili kubaini mashapo mapya na kuongeza uhai wa mgodi.

(iv) Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC)

196. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Kituo cha Jemolojia Tanzania kinatarajia kutekeleza majukumu yafuatayo:

a) Ujenzi wa Jengo la Kituo

197. Mheshimiwa Spika, TGC imepanga kuimarisha miundombinu ya kutolea mafunzo kwa kuanza ujenzi wa jengo la ghorofa nane (8) ambalo litakuwa na miundombinu mbalimbali ikiwemo madarasa, karakana za uongezaji thamani madini, maabara za madini ya vito na bidhaa za usonara, *mineral gallery*, ofisi, hosteli kwa ajili ya wanafunzi, kantini na maduka.

b) Utoaji wa Mafunzo na Huduma Zingine

198. Mheshimiwa Spika, Kituo kitafanya udahili wa wanafunzi 101 utakaojumuisa wanafunzi 60 wa kozi za muda mrefu na wanafunzi 41 wa kozi za muda mfupi. Kozi hizo zitahusisha fani za teknolojia ya madini ya vito na usonara, (gem and jewellery technology), Utambuzi wa Madini ya Vito (gemology) na Ukataji na Ung'arishaji wa Madini ya Vito (lapidary).

199. Mheshimiwa Spika, Kituo kitatoa huduma za maabara kwa madini ya vito na bidhaa za usonara; kutoa ushauri kwa wadau wa madini; kufanya tafiti za kuyaongezea thamani madini; na kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini nchini. Aidha, ili kuhamasisha umuhimu wa huduma za maabara Kituo kitatoa huduma za ugani ili kuhakikisha wadau wanapata taarifa sahihi za madini ya vito.

c) Uzalishaji wa Bidhaa

200. Mheshimiwa Spika, Kituo kinatarajia kununua mashine 27 za kukata na kung'arisha vito na kutengeneza bidhaa za usonara. Kupatikana kwa mashine hizo kutaongeza uwezo wa TGC kuzalisha bidhaa mbalimbali zikiwemo vinyago, mikufu, hereni na bidhaa nyingine za urembo na mapambo.

(v) Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI)

201. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2024/2025 TEITI inatarajia kutekeleza kazi zifuatazo: kuandaa na kuweka wazi ripoti ya 15 ya TEITI inayoonesha ulinganishi wa malipo ya kampuni za madini, mafuta na gesi asilia na mapato ya Serikali kwa Mwaka 2022/2023; kuweka wazi mikataba ambayo Serikali imeingia na kampuni za madini, mafuta na gesi asilia; kuweka wazi orodha ya wamiliki wa hisa katika kampuni za madini, mafuta na gesi asilia.

202. Mheshimiwa Spika, TEITI imepanga kuanzisha mfumo wa kielektroniki utakaotumiwa na makampuni ya uziduaji pamoja na Taasisi za Serikali kuripoti malipo yanayofanywa na kampuni hizo kwa Serikali; na kuhusisha taarifa za malipo ya fidia ya uharibifu wa mazingira

uliosababishwa na shughuli za uzidujaji kwenye ripoti ya TEITI. Mfumo huu utasaidia kupatikana kwa taarifa kutoka kwenye kampuni na hivyo kuongeza kasi ya uandaaji wa taarifa za TEITI.

203. Mheshimiwa Spika, TEITI itaendelea kuhamasisha na kutoa elimu kwa umma kuhusu matumizi ya takwimu za ripoti ya TEITI ili kutambua mchango wa Sekta ya Uzidujaji katika uchumi wa nchi.

E. SHUKRANI

204. Mheshimiwa Spika, natambua wazi kuwa Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea na juhudi kubwa za kuhakikisha kuwa uchumi wa nchi yetu unaimarika. Kasi, juhudi, na ubunifu mkubwa wa utendaji kazi anaoendelea nao Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania vinadhihirisha wazi kuwa nchi yetu inaendelea kukua kiuchumi.

205. Mheshimiwa Spika, kipekee nitumie fursa hii kumshukuru kwa dhati Mheshimiwa Rais kwa miongozo na maelekezo anayotupatia katika Sekta ya Madini ambayo yanaifanya Sekta hii kuendelea kukua na kuvutia wawekezaji kwa manufaa ya Taifa.

206. Mheshimiwa Spika, nichukue nafasi hii pia kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania,

kwa maelekezo na miongozo mbalimbali katika Sekta ya Madini ambayo amekuwa akiitoa katika kusimamia utendaji wa shughuli mbalimbali kwa manufaa ya Taifa.

207. Mheshimiwa Spika, napenda pia nimshukuru Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa hotuba yake ambayo imetoa mwelekeo wa shughuli za Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

208. Mheshimiwa Spika, kipekee nimshukuru Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati, ambaye amekuwa na msaada mkubwa kwenye Sekta ya Madini kwa kutoa ushauri, maelekezo na miongozo mbalimbali ili kuhakikisha sekta hii inakuwa na mchango endelevu kwenye ukuaji wa uchumi wa nchi yetu.

209. Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Steven Lemomo Kiruswa (Mb.), Naibu Waziri wa Madini kwa jinsi anavyoendelea kunipa ushirikiano katika kusimamia Sekta ya Madini. Amekuwa ni msaada mkubwa kwangu katika kuhakikisha Sekta ya Madini inatimiza malengo yake.

210. Mheshimiwa Spika, niwashukuru Bw. Kheri Abdul Mahimbali, Katibu Mkuu, na Bw. Msafiri Lameck Mbibo,

Naibu Katibu Mkuu kwa namna wanavyosimamia vyema utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Aidha, niwashukuru Dkt. AbdulRahman Shabani Mwanga, Kamishna wa Madini, Profesa Idris Suleiman Kikula, Mwenyekiti wa Tume ya Madini, Profesa Justinian Rwezula Ikingura, Mwenyekiti wa Bodi ya GST, Meja Jenerali (Mstaafu) Michael Wambura Isamuhyo, Mwenyekiti wa Bodi ya STAMICO, Dkt. George Patrick Mofulu, Mwenyekiti wa Bodi ya TGC, CPA. Ludovick Silemwa Utouh, Mwenyekiti wa Kamati ya TEITI, Makamishna wa Tume ya Madini na wajumbe wa Bodi zote kwa kusimamia kwa umakini na weledi uendeshaji wa Taasisi za Wizara ya Madini.

211. Mheshimiwa Spika, niwashukuru Wakuu wa Idara na Vitengo, Wakuu wa Taasisi, pamoja na wafanyakazi wote wa Wizara na Taasisi zake kwa ushirikiano wanaonipa kwa kujituma bila kuchoka katika kutekeleza majukumu ya Wizara.

212. Mheshimiwa Spika, niwashukuru wadau wa Sekta ya Madini wakiwemo watafutaji, wachimbaji, wamiliki wa mitambo ya uchenjuaji pamoja na wafanyabiashara wa madini kwa kuendelea kutekeleza shughuli zao kwa kuzingatia Sheria, Kanuni na Taratibu za nchi. Hii imerahisisha usimamizi wa Sekta ya Madini. Aidha, nizishukuru taasisi za fedha hususan mabenki kwa kuendelea kuwapa mikopo wadau wa Sekta ya Madini

wakiwemo wachimbaji wadogo. Aidha, nivishukuru vyombo vya ulinzi na usalama kwa kutuhakikishia usalama na kushirikiana nasi katika kudhibiti vitendo vya utorohaji wa madini kwenye maeneo yenye shughuli za madini bila kusahau vyombo vya habari kwa ushirikiano wanaotupatia katika kuitangaza Sekta ya Madini.

213. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa shukrani zangu za dhati kwa wananchi wa jimbo la Dodoma Mjini ambao kwa muda wote wameendelea kuniamini na kunipa ushirikiano katika kutekeleza majukumu yangu ya jimbo na Taifa. Nawaahidi na kuwahakikishia kuwa nitaendelea kuwatumikia kwa nguvu zangu zote na kwa kipaji nilichojaliwa na Mwenyezi Mungu katika kuleta maendeleo ya jimbo na Taifa kwa ujumla.

214. Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa naomba nichukue fursa hii kuishukuru familia yangu kwa kunivumilia, kuniunga mkono, na kuniombea kwa Mwenyezi Mungu uzima na afya katika utekelezaji wa majukumu ya ubunge na uwaziri katika kujenga na kutetea maslahi ya Taifa.

F. HITIMISHO

215. Mheshimiwa Spika, ili Wizara iweze kutekeleza majukumu na malengo yaliyopangwa ikiwemo ukusanyaji wa maduhuli ya shilingi 1,164,850,027,000.00, naomba

Bunge lako Tukufu liridhie na kupitisha makadirio ya shilingi 231,983,614,000.00 kwa ajili ya matumizi ya Wizara na Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 kwa mchanganuo ufuatao:

- (i) shilingi 140,661,200,000.00 sawa na asilimia 60.63 ya bajeti yote ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo;
- (ii) shilingi 91,322,414,000.00 sawa na asilimia 39.37 ya bajeti yote ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Kati ya fedha hizo, shilingi 24,872,875,000.00 ni kwa ajili ya mishahara ya watumishi (PE) na shilingi 66,449,539,000.00 ni kwa ajili ya matumizi mengineyo (OC) ya Wizara na Taasisi zilizo chini yake.

216. Mheshimiwa Spika, kwa mara nyingine naomba nitoe shukrani zangu za dhati kwa Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza. Majedwali na vielelezo mbalimbali kwa ajili ya kutoa ufafanuzi wa masuala na takwimu muhimu kuhusu Sekta ya Madini vimeambatishwa pamoja na hotuba hii. Hotuba hii inapatikana katika tovuti ya Wizara ya Madini kwa kiocha cha <https://www.madini.go.tz>.

217. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

VIAMBATISHO

Jedwali Na. 1: Makusanyo Halisi ya Maduhuli kwa Kila Ofisi ya RMO Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024 Pamoja na Makadirio Kwa Mwaka 2024/2025

Kituo cha Makusanyo	Lengo la Makusanyo 2023/2024 (shilingi)	Lengo la Makusanyo (Julai, 2023 - Machi, 2024) (shilingi)	Makusanyo Halisi (Julai, 2023 -Machi, 2024) (shilingi)	Asilimia Ya Makusanyo	Lengo la Makusanyo (2024/2025)
HQ- Office	29,271,205,000.00	21,953,403,750.00	26,865,793,083.67	122.38	40,148,000,000.00
HQ- Laboratory	700,000,000.00	525,000,000.00	325,105,000.00	61.92	650,000,000.00
RMO - Arusha	5,500,000,000.00	4,125,000,000.00	3,182,265,006.81	77.15	5,700,000,000.00
RMO - Chunya	44,000,000,000.00	33,000,000,000.00	27,646,169,702.24	83.78	60,200,000,000.00
RMO - Dodoma	6,500,000,000.00	4,875,000,000.00	4,147,864,421.12	85.08	7,000,000,000.00
RMO - Dsm	24,000,000,000.00	18,000,000,000.00	11,980,615,370.20	66.56	18,000,000,000.00
RMO - Geita	243,000,000,000.00	182,250,000,000.00	162,463,102,163.05	89.14	276,400,000,000.00
RMO - Iringa	1,450,000,000.00	1,087,500,000.00	604,439,390.13	55.58	1,200,000,000.00
RMO - Kagera	8,500,000,000.00	6,375,000,000.00	3,199,200,732.86	50.18	6,000,000,000.00
RMO - Kahama	119,000,000,000.00	89,250,000,000.00	72,442,132,265.90	81.17	138,800,000,000.00
RMO - Katavi	7,600,000,000.00	5,700,000,000.00	3,453,965,737.89	60.60	4,000,000,000.00
RMO - Kigoma	2,700,000,000.00	2,025,000,000.00	1,326,113,500.98	65.49	1,700,000,000.00
RMO - Kilimanjaro	3,500,000,000.00	2,625,000,000.00	2,024,600,865.81	77.13	3,500,000,000.00
RMO - Lindi	6,200,000,000.00	4,650,000,000.00	4,659,820,675.17	100.21	7,500,000,000.00
RMO - Manyara	2,500,000,000.00	1,875,000,000.00	1,037,507,412.82	55.33	2,000,000,000.00

Kituo cha Makusanyo	Lengo la Makusanyo 2023/2024 (shilingi)	Lengo la Makusanyo (Julai, 2023 - Machi, 2024) (shilingi)	Makusanyo Halisi (Julai, 2023 -Machi, 2024) (shilingi)	Asilimia Ya Makusanyo	Lengo la Makusanyo (2024/2025)
RMO - Mara	153,000,000,000.00	114,750,000,000.00	85,427,358,156.12	74.45	175,600,000,000.00
RMO - Mbeya	4,800,000,000.00	3,600,000,000.00	2,163,301,317.49	60.09	3,700,000,000.00
RMO - Mbogwe	35,000,000,000.00	26,250,000,000.00	20,448,539,836.68	77.90	45,000,000,000.00
RMO Mirelani	5,000,000,000.00	3,750,000,000.00	1,934,893,061.28	51.60	5,000,000,000.00
RMO - Morogoro	4,000,000,000.00	3,000,000,000.00	3,978,600,798.69	132.62	5,500,000,000.00
RMO - Mahenge	1,100,000,000.00	825,000,000.00	523,995,511.56	63.51	1,200,000,000.00
RMO - Mtwara	10,400,000,000.00	7,800,000,000.00	4,429,471,819.13	56.79	10,000,000,000.00
RMO - Mwanza	11,500,000,000.00	8,625,000,000.00	7,150,255,087.81	82.90	10,000,000,000.00
RMO - Njombe	2,300,000,000.00	1,725,000,000.00	3,492,547,052.22	202.47	4,600,000,000.00
RMO - Rukwa	1,000,000,000.00	750,000,000.00	435,695,447.82	58.09	800,000,000.00
RMO - Ruvuma	41,000,000,000.00	30,750,000,000.00	19,846,654,794.96	64.54	33,000,000,000.00
RMO - Shinyanga	25,000,000,000.00	18,750,000,000.00	17,768,732,142.92	94.77	26,000,000,000.00
RMO - Simiyu	7,000,000,000.00	5,250,000,000.00	2,294,880,142.09	43.71	4,000,000,000.00
RMO - Singida	12,000,000,000.00	9,000,000,000.00	13,634,203,112.94	151.49	23,200,000,000.00
RMO - Songwe	50,000,000,000.00	37,500,000,000.00	27,380,980,190.73	73.02	63,200,000,000.00
RMO - Tabora	7,600,000,000.00	5,700,000,000.00	7,017,999,504.37	123.12	8,400,000,000.00
RMO - Tanga	7,000,000,000.00	5,250,000,000.00	5,008,364,195.52	95.40	8,000,000,000.00
JUMILA	882,121,205,000.00	661,590,903,750.00	548,295,167,500.98	82.88	999,998,000,000

Chanzo: Tume ya Madini, 2024

Jedwali Na. 2: Kiasi cha Mrabaha na Ada ya Ukaguzi Kilichokusanywa Kutoka Kwenye Mauzo ya Madini
Mbalimbali Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024

Na	Aina ya Madini	Kizio	Uzito	Thamani (shilingi)	Mrabaha(shilingi)	Ada ya ukaguzi (shilingi)	Jumla ya Mrabaha & Ada ya ukaguzi (shilingi)
1	Dhahabu (Wachimbaji wakubwa)	Kg	21,801.97	3,449,652,543,829.26	206,350,443,176.27	34,180,296,883.96	240,530,740,060.23
2	Dhahabu (Wachimbaji kati)	Kg	3,108.09	465,322,466,432.54	27,638,895,045.58	4,569,829,611.87	32,208,724,657.45
3	Dhahabu (Wachimbaji wadogo)	Kg	13,387.90	1,883,813,158,330.59	114,355,102,807.63	19,029,195,707.38	133,384,298,515.01
4	Makimikia ya Shaba	Tani	20,387.08	338,404,732,402.10	20,291,722,604.93	3,379,445,260.89	23,671,167,865.82
5	Fedha	Kg	8,929.42	20,733,962,271.85	1,152,137,304.96	161,219,409.21	1,313,356,714.18
6	Bati	Kg	335,660.75	14,307,760,321.10	916,163,930.65	152,693,990.35	1,068,857,921.00
7	Almasi	Karati	214,540.94	76,094,192,990.33	6,221,996,420.85	1,036,999,403.48	7,258,995,824.33
8	Tanzanite (iliyokatwa na kusanifiwa)	Karati	21,575.50	8,776,473,702.76	89,051,709.59	88,902,709.59	177,954,419.19
9	Tanzanite (Ghafi)	Kg	19,903.49	10,779,153,141.62	646,749,245.29	107,791,632.58	754,540,877.87
10	Tanzanite (Magonga)	Kg	54,618.22	822,659,457.62	49,359,612.19	8,226,602.04	57,586,214.23

Na	Aina ya Madini	Kizio	Uzito	Thamani (shilingi)	Mrabaha(shilingi)	Ada ya ukaguzi (shilingi)	Jumla ya Mrabaha & Ada ya ukaguzi (shilingi)
11	Kinywe	Tani	189,853.54	15,512,206,441.30	464,955,136.15	154,953,963.51	619,909,099.66
12	Makaa ya mawe	Tani	2,287,982.17	661,576,479,570.41	17,121,519,330.81	7,206,468,291.59	24,327,987,622.40
13	Madini mengine ya vito ghafi	Tani	50,527.03	69,276,283,758.72	3,404,594,826.73	650,279,817.67	4,054,874,644.41
14	Madini mengine ya vito vilivyokatwa na kusanifwa	Karati	89,874.49	24,959,951,573.57	252,415,722.23	251,977,447.45	504,393,169.68
15	Madini mengine ya Metali	Tani	103,238.68	77,560,638,744.25	3,851,550,438.54	601,533,425.22	4,453,083,863.76
16	Madini mengine ya viwandani	Tani	8,500,147.23	248,921,947,618.62	7,127,493,636.25	2,392,750,663.72	9,520,244,299.97
17	Madini Ujenzi	Tani	22,518,161.40	357,333,576,117.78	11,049,280,533.93	3,644,608,179.98	14,693,888,713.91
18	Sampuli	Kg	230.56	9,273,260.43	803,470.31	6,821.19	810,291.49
19	<i>Additional royalties</i>	-	-	-	1,257,560,265.90	76,663,335.96	1,334,223,601.86
JUM-LA				7,723,857,459,964.84	422,241,795,218.81	77,693,843,157.63	499,935,638,376.43

Chanzo: Tume ya Madini, Machi, 2024

Jedwali Na. 3: Mwenendo wa Mauzo na Mapato ya Dhahabu Katika Masoko ya Geita, Kahama na Chunya kwa Kipindi cha Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024

SOKO LA MADINI GEITA						
Mwezi	Uzito (g)	Thamani (shilingi)	Mrabaha (shilingi)	Ada ya Ukaguzi (shilingi)	Jumla ya Makusanyo (shilingi)	
Jul-23	251,297.63	33,154,886,383.99	1,989,293,183.04	331,548,863.84	2,320,842,046.88	
Aug-23	273,634.28	36,182,549,544.74	2,170,952,972.68	361,825,495.45	2,532,778,468.13	
Sep-23	303,637.36	39,811,745,428.64	2,388,704,725.72	398,117,454.29	2,786,822,180.00	
Oct-23	284,127.92	35,898,682,653.31	2,153,920,959.20	358,986,826.53	2,512,907,785.73	
Nov-23	219,876.41	30,850,395,310.94	1,851,023,718.66	308,503,953.11	2,159,527,671.77	
Dec-23	195,535.92	28,601,920,035.00	1,716,115,202.10	286,019,200.35	2,002,134,402.45	
Jan-24	152,311.00	22,490,149,431.26	1,349,408,965.88	224,901,494.31	1,574,310,460.19	
Feb-24	170,668.61	25,131,283,579.02	1,507,877,014.74	251,312,835.79	1,759,189,850.53	
Mar-24	221,659.87	34,798,221,877.74	2,087,893,312.66	347,982,218.78	2,435,875,531.44	
JUMLA		286,919,834,244.63	17,215,190,054.68	2,869,198,342.45	20,084,388,397.12	
SOKO LA MADINI KAHAMA						
Mwezi	Uzito (g)	Thamani (shilingi)	Mrabaha (shilingi)	Ada ya Ukaguzi (shilingi)	Jumla ya Makusanyo (shilingi)	
Jul-23	158,992.49	20,788,090,862.11	1,247,285,451.67	207,880,908.81	1,455,166,360.48	
Aug-23	152,385.41	20,595,519,763.71	1,217,877,822.78	390,535,206.42	1,608,413,029.20	
Sep-23	168,101.47	22,579,200,108.97	1,350,665,715.88	348,326,157.06	1,698,991,872.94	

Oct-23	158,493.25	21,518,431,525.30	1,291,105,891.52	337,227,099.55	1,628,332,991.07
Nov-23	153,117.08	21,658,499,536.31	1,258,775,115.74	336,018,505.74	1,594,783,621.48
Dec-23	138,273.01	20,316,169,203.61	1,177,714,578.93	362,147,016.66	1,539,861,595.59
Jan-24	97,656.55	14,405,233,395.79	867,603,898.55	144,052,333.96	1,011,656,232.51
Feb-24	89,582.42	13,082,424,966.83	747,551,454.39	224,123,856.76	971,675,311.15
Mar-24	156,609.71	24,524,884,363.45	1,412,605,252.51	326,624,167.98	1,739,229,420.49
JUMLA		179,468,453,726.08	10,571,185,181.96	2,676,935,252.94	13,248,120,434.91

SOKO LA MADINI CHUINYA

Mwezi	Uzito (g)	Thamani (shilingi)	Mrabaha (shilingi)	Ada ya Ukaguzi (shilingi)	Jumla ya Makusanyo (shilingi)
Jul-23	307,387.52	39,996,677,527.13	2,399,800,651.20	399,966,775.23	2,799,767,426.43
Aug-23	271,158.99	36,038,896,539.02	2,162,333,791.75	360,388,965.62	2,522,722,757.37
Sep-23	304,373.53	41,122,337,646.68	2,467,340,258.62	411,223,376.52	2,878,563,635.14
Oct-23	312,169.84	42,240,422,350.89	2,534,425,340.69	422,404,223.55	2,956,829,564.24
Nov-23	360,723.43	50,390,724,534.40	3,023,443,472.16	503,907,245.48	3,527,350,717.64
Dec-23	341,351.85	49,713,726,073.04	2,982,823,564.09	497,137,260.67	3,479,960,824.76
Jan-24	271,384.71	39,296,737,198.99	2,357,804,231.65	392,967,371.81	2,750,771,603.46
Feb-24	210,746.57	30,548,765,301.83	1,832,925,918.13	305,487,652.97	2,138,413,571.10
Mar-24	227,123.08	35,483,201,711.80	2,128,992,102.34	354,832,017.35	2,483,824,119.69
JUMLA		364,831,488,883.78	21,889,889,330.63	3,648,314,889.20	25,538,204,219.83

Chanzo: Tume ya Madini, 2024

Jedwali Na. 4: Mapato Yaliyopatikana Kutokana na Mauzo ya Madini Kwenye Masoko Yote ya Madini Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024

Jina la Soko	Aina ya Madini	Kizio	Uzito	Thamani (shilingi)	Mrabaha (shilingi)	Ada ya Ukaguzi (shilingi)
Arusha	Dhahabu	g	9,640.19	1,683,761,965.49	101,662,775.98	15,546,341.91
Arusha	Vito	ct	83,090.45	24,488,058,394.84	247,636,799.91	247,590,532.92
Arusha	Vito	g	3,868,358,092.72	8,130,156,666.80	477,199,636.85	79,776,358.95
Babati	Dhahabu	g	5,039.87	782,061,463.77	46,923,687.82	7,820,614.66
Chunya	Dhahabu	g	2,606,419.52	364,831,488,883.78	21,889,889,330.63	3,648,314,889.20
DSM	Dhahabu	g	18,824.52	2,827,812,710.39	164,837,649.65	25,549,279.97
DSM	Vito	ct	3,116.15	1,970,473,630.36	20,834,096.43	19,672,923.25
DSM	Vito	g	142,578.70	66,062,281.79	848,034.91	660,622.81
DSM	Tanzanite	ct	9,934.52	5,254,865,664.84	53,713,629.49	53,713,629.48
DSM	Tanzanite	g	18.69	21,833,190.60	218,331.91	218,331.91
Dodoma	Dhahabu	g	44,509.93	6,040,951,039.83	362,457,062.76	60,409,518.14
Dodoma	Vito	g	701,164,846.45	1,344,720,746.90	80,683,244.81	13,447,207.47
Geita	Dhahabu	g	2,052,749.01	286,919,834,244.63	17,215,190,054.68	2,869,198,342.45
Hanan'g	Dhahabu	g	463.12	62,974,183.26	3,778,451.00	629,741.84
Handeni	Dhahabu	g	6,870.57	1,008,942,363.94	60,536,541.80	10,089,423.74
Iringa	Dhahabu	g	23,002.14	3,118,127,316.53	187,087,638.99	31,181,273.17
Kahama	Dhahabu	g	1,273,211.39	179,468,453,726.08	10,571,185,181.96	2,676,935,252.94

Jina la Soko	Aina ya Madini	Kizio	Uzito	Thamani (shilingi)	Mrabaha (shilingi)	Ada ya Ukaguzi (shilingi)
Kakonko	Dhahabu	g	797.50	120,369,484.00	7,222,169.00	1,203,696.00
Katavi	Dhahabu	g	113,432.33	15,417,712,443.77	925,062,746.29	154,171,124.44
Kigoma	Dhahabu	g	1,039.10	161,345,332.54	9,680,719.95	1,613,453.32
Kilindi	Dhahabu	g	46,309.77	7,220,868,820.81	433,252,129.25	72,208,688.21
Kyerwa	Bati	Kg	335,435.05	14,290,822,560.50	915,147,665.02	152,524,612.75
Lindi	Dhahabu	g	146,884.25	21,599,927,510.57	1,292,525,509.68	216,153,018.25
Lindi	Vito	g	143,775.20	426,549,570.89	21,156,410.66	3,536,068.44
Mahenge	Vito	g	5,304,028.05	2,668,438,323.06	160,106,299.38	25,996,951.98
Mara	Dhahabu	g	1,462,668.19	204,368,723,152.73	12,262,123,388.84	2,043,687,231.52
Mbeya	Dhahabu	g	47,647.94	6,625,522,789.01	397,531,367.30	66,255,227.86
Mbogwe	Dhahabu	g	1,773,365.01	256,836,958,811.23	15,410,217,527.67	2,568,369,588.39
Mbulu	Dhahabu	g	10,458.41	1,571,697,870.61	94,301,872.17	15,716,978.70
Mirerani	Tanzanite	g	35,427,147.93	5,359,249,502.66	321,554,970.16	53,592,495.05
Mirerani	Tanzanite	ct	9,793.93	2,120,541,075.61	21,205,410.74	21,205,410.74
Mirerani	Vito	g	236,673,025.36	413,117,413.83	19,157,820.90	6,220,419.25
Mirerani	Vito	ct	713.49	9,831,818.25	98,318.17	98,318.17
Morogoro	Dhahabu	g	16,231.69	2,416,536,678.60	144,992,200.63	24,165,366.84
Morogoro	Vito	g	40,384,062,665.45	26,221,559,856.31	1,571,172,540.18	262,215,599.61
Mtwara	Dhahabu	g	11,406.39	1,501,697,010.79	90,101,820.67	15,016,970.13

Jina la Soko	Aina ya Madini	Kizio	Uzito	Thamani (shilingi)	Mrabaha (shilingi)	Ada ya Ukaguzi (shilingi)
Mtwara	Vito	g	9,090,000.00	12,078,863.33	724,731.80	120,788.64
Mwanza	Dhahabu	g	338,651.01	49,530,958,322.93	2,971,857,499.31	495,309,583.06
Njombe	Dhahabu	g	3,303.26	477,304,399.97	28,638,262.04	4,773,042.38
Nyakanazi	Dhahabu	g	43,125.38	6,091,923,471.56	368,291,141.38	44,654,684.78
Ruvuma	Dhahabu	g	42,074.29	6,109,464,273.12	366,567,856.40	61,094,642.69
Tunduru	Vito	g	357,362,060.76	6,064,180,488.51	363,740,254.07	60,641,804.88
Shelui	Dhahabu	g	125,748.54	16,891,968,587.57	1,013,518,115.25	168,919,685.88
Shinyanga	Dhahabu	g	1,015,148.68	150,168,872,142.87	8,981,485,497.86	1,487,363,185.26
Shinyanga	Almasi	ct	4,115.22	1,217,637,314.00	73,058,238.84	12,176,373.14
Simiyu	Dhahabu	g	188,920.43	21,395,062,064.78	1,283,703,723.93	213,950,620.55
Singida	Dhahabu	g	203,700.23	28,923,028,727.15	1,735,381,723.63	289,230,287.27
Songwe	Dhahabu	g	788,854.24	110,283,633,443.34	6,617,018,028.49	1,102,836,351.83
Tabora	Dhahabu	g	537,208.04	71,224,754,566.91	4,258,907,618.89	701,344,136.58
Tanga	Vito	g	313,120,857.25	652,665,825.49	37,096,521.02	6,371,872.28
JUMLA				1,926,415,580,991.11	113,681,282,249.19	20,113,498,563.65

Chanzo: Tume ya Madini, 2024

Jedwali Na. 5: Mapato Yaliyopatikana Kutokana na Mauzo ya Madini Kwenye Masoko ya Madini Kwa Kila Aina ya Madini Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024

Aina ya Madini	Kizio	Uzito	Thamani (shilingi)	Jumla ya Mapato (shilingi)
Dhahabu	Gramu	12,937,704.94	1,851,904,297,658.84	128,389,647,535.85
Bati	Kilogramu	335,435.05	14,290,822,560.50	1,067,672,277.77
Almasi	Karati	4,115.22	1,217,637,314.00	85,234,611.98
Tanzanite	Karati	19,728.45	7,375,406,740.45	149,838,080.45
Tanzanite	Gramu	35,427,166.62	5,381,082,693.26	375,584,129.03
Vito	Karati	86,920.09	26,468,363,843.45	535,930,988.86
Vito	Gramu	45,875,421,929.94	19,777,970,180.60	3,190,873,188.91
JUMLA			1,926,415,580,991.11	133,794,780,812.85

Chanzo: Tume ya Madini, 2024

Jedwali Na. 6: Mapato Yaliyopatikana Kutokana na Mauzo ya Madini Kwenye Masoko ya Madini Tangu Kuanzishwa Kwake Machi, 2019 hadi Machi, 2024

Aina ya Madini	Kizio	Uzito	Thamani (TZS)	Jumla ya Mapato (shilingi) (Mrabaha na Acha ya Ukaguzi)
Dhahabu	Gramu	82,194,560.28	9,857,416,406,141.82	686,915,167,109.62
Bati	Kilogramu	1,363,110.08	63,720,263,235.39	4,527,733,118.12
Almasi	Karati	83,331.13	35,224,502,561.53	2,467,423,416.14
Tanzanite	Karati	404,118.03	103,835,709,857.99	2,091,746,944.84
Tanzanite	Gramu	378,756,637.60	59,211,475,971.28	4,115,255,204.94
Vito	Karati	225,006.60	64,808,363,096.21	2,377,105,371.89
Vito	Gramu	102,358,893,308.01	77,685,809,120.34	11,068,549,511.50
JUMLA			10,261,902,549,984.60	713,562,980,677.06

Chanzo: Tume ya Madini, 2024

Jedwali Na. 7: Makusanyo ya Maduhuli Yaliyotokana na Vyanzo Mbalimbali Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024

Na.	Chanzo cha Mapato	Bajeti ya Mwaka 2023/2024	Makusanyo Halisi (Julai, 2023 - Machi, 2024)	Asilimia
1.	Mapato mengineyo	2,000,000.00	0	0.00
2.	Marejesho ya fedha za Serikali	5,000,000.00	1,952,246.20	39.04
3.	Ada za Leseni	40,000,000,000.00	36,577,095,517	91.44
4.	Ada za Kijilojia	18,950,000,000.00	9,536,813,602	50.33
5.	Mrabaha wa Madini	697,852,805,000.00	422,241,795,219	60.51
6.	Adhabu na Faini za malimbikizo ya ada	4,618,400,000.00	1,920,515,006.31	41.58
7.	Ada ya ukaguzi wa madini	120,000,000,000.00	77,693,843,157.62	64.74
8.	Ada za Huduma za Kimaabara	700000000.00	325,105,000.00	46.44
JUMLA		882,121,205,000.00	548,297,119,748.13	62.16

Chanzo: Tume ya Madini, 2024

Jedwali Na. 8: Migodi ya Wachimbaji wa Kati wa Madi-
ni iliyokaguliwa Kuanzia Julai, 2023 hadi
Machi, 2024.

Na.	Mgodi	Mkoa wa Kimadini
1.	Saniniu Kurian Laizer	Mirerani
2.	God and Macmillan	Mirerani
3.	Ruvuma Coal Limited	Ruvuma
4.	Tancoal Energy Limited	Ruvuma
5.	CATA Mining Company Limited	Mara
6.	Tazara Kongolo Quarry	Mbeya
7.	TOL Gases Ltd	Mbeya
8.	Zem Development Co. Ltd	Shinyanga
9.	Katavi Mining Co. Ltd	Katavi
10.	Jiuxing Tanzania Ltd	Katavi
11.	Maweni Limestones Ltd	Tanga
12.	Tanga Cement PLC	Tanga
13.	PMM Magambazi	Tanga
14.	Tanzania Portland Cement Co. Ltd	Dar es salaam
15.	Market Insight Limited	Njombe
16.	EdenVille International Limited	Rukwa
17.	Gengetatu Extech Co. Limited	Songwe
18.	SHANTA-New Luika Gold Mine	Songwe
19.	Andrew Bollen & Partners	Geita
20.	Herbert Ruzoka & Partner	Geita

Na.	Mgodi	Mkoa wa Kimadini
21.	MMG Gold Limited	Mara
22.	ZEM (T) Co. Limited	Mara
23.	Risa Resources Ltd	Chunya
24.	Busolwa Mining Ltd	Geita
25.	S&T Marble and Mining Ltd	Mahenge
26.	Godwin Emmanuel Kamando	Kilimanjaro
27.	Busolwa Mining Ltd_Buhunda Gold Mine	Mwanza
28.	RZ Union Co. Ltd	Geita
29.	Iraqw Mining	Mirerani
30.	Franone Mining and Gems Co. Ltd	Mirerani
31.	Mara Mine Development Limited	Mara
32.	Nyamongo Tanzania Limited	Mara
33.	Minjingu Mines & Fertiliser Limited	Manyara
34.	Itracom Fertilizers Limited	Manyara
35.	Mechanized Minerals Supreme Mining	Dodoma
36.	Lake Cement Ltd	Dar es salaam
37.	Mamba Cement Co. Ltd	Dar es salaam
38.	Even Enterprises Co. Ltd	Dar es salaam
39.	Tansino Quarries Ltd	Dar es salaam
40.	Gulf Concrete & Cement Products Co. Ltd	Dar es salaam
41.	Msata Quarry Ltd	Dar es salaam
42.	Canuck Company Limited	Kahama

Na.	Mgodi	Mkoa wa Kimadini
43.	Hari Singh & Sons Ltd	Dar es salaam
44.	Tanzanite Africa Ltd	Mirerani
45.	Tan Crush Limited	Dar es salaam
46.	Knauf Gypsum Tanzania Limited	Lindi
47.	Nyanza Mines (Tanganyika) Limited	Kigoma
48.	Shija Nestory Shimba	Dodoma
49.	P-Z Gold Co. Ltd	Mara
50.	Team One Marble Private Ltd	Lindi
51.	Gold Valley Mining Ltd	Songwe
52.	Kassco Mining Limited	Mwanza
53.	Jitegemee Holdings Company Limited	Ruvuma
54.	C.G.I contractors Ltd	Morogoro
55.	Said Seif Abdallah	Mtwara
56.	Dangote Cement Limited	Mtwara

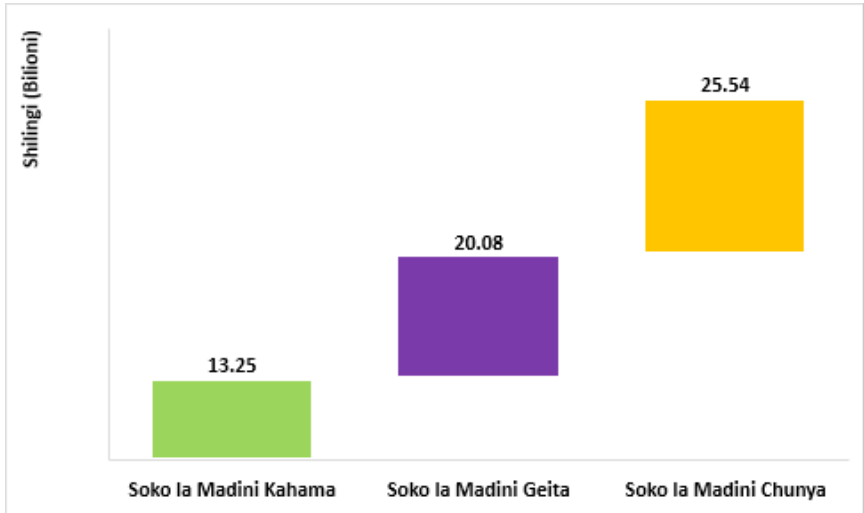
Chanzo: *Tume ya Madini, 2024*

Jedwali Na. 9: *Matukio ya Matetemeko Makubwa ya Ardhi yaliyotokea nchini Tanzania katika kipindi cha Julai 2023 na Machi, 2024*

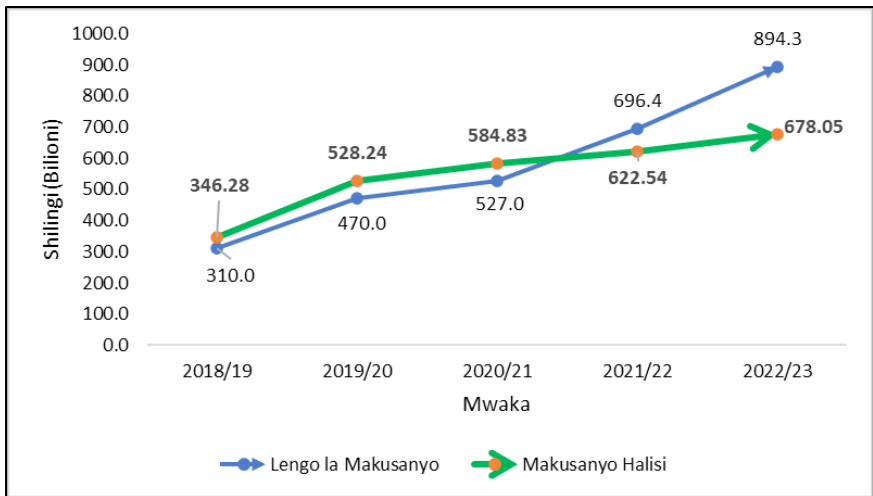
Tarehe	Muda	Latitudo	Longitudo	Ukubwa (Richter)	Mkoa
18/03/2024	16:14:20	-7.3443	39.3449	4.5	Pwani
10/02/2024	18:28:50	-5.491	35.8364	4.3	Dodoma
20/01/2024	05:04:43	-3.9034	35.7265	4.7	Manyara
06/11/2023	02:04:25	-5.4817	34.9021	4.3	Singida
01/11/2023	08:27:06	-5.5237	34.8726	4.4	Singida
15/10/2023	01:16:08	-5.5267	34.9544	4	Singida
23/09/2023	19:52:07	-5.2917	29.8427	4.7	Kigoma
17/09/2023	21:09:29	-5.4035	34.8348	4.3	Singida
05/09/2023	18:42:20	-5.4349	34.9283	5.1	Singida
28/08/2023	16:00:06	-5.438	34.8665	4.3	Singida
27/08/2023	16:53:37	-5.3811	34.8727	4.7	Singida
27/08/2023	14:00:19	-5.4436	34.8787	4.6	Singida
24/08/2023	17:32:37	-5.3116	34.8581	4.2	Singida
19/08/2023	01:01:10	-5.4054	34.8713	4.1	Singida
14/08/2023	18:12:33	-5.3515	34.8855	4.3	Singida
13/08/2023	23:13:08	-5.3917	34.8373	4.2	Singida
13/08/2023	21:38:17	-5.4028	34.8873	4.2	Singida
11/08/2023	20:22:24	-5.3061	34.8894	4.5	Singida
10/08/2023	05:24:54	-5.4338	34.8948	4.3	Singida
08/08/2023	02:15:25	-5.3514	34.8858	4.4	Singida
08/08/2023	01:58:50	-5.3797	34.8709	4.3	Singida

08/08/2023	01:32:45	-5.4322	34.9861	4.5	Singida
08/08/2023	23:28:13	-5.3107	34.8895	4.8	Singida
08/08/2023	20:24:49	-5.4282	34.9396	4.5	Singida
08/08/2023	18:31:18	-5.4436	34.9505	5.5	Singida
04/08/2023	01:06:16	-5.1108	29.6299	4.8	Kigoma
02/08/2023	01:00:08	-4.2799	35.2579	4.5	Manyara
16/07/2023	09:20:11	-4.3546	35.2209	4.1	Manyara
15/07/2023	05:26:49	-7.8986	38.0125	4.3	Pwani
13/07/2023	02:11:56	-5.403	34.8926	4.4	Singida

Chanzo: GST, 2024

Kielelezo Na. 1: Makusanyo ya Maduhuli Kutokana na Mauzo ya Dhahabu Katika Masoko Makubwa Kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024

Kielelezo Na. 2: Mwenendo wa Ukusanyaji wa Maduhuli Kuanzia Mwaka 2018/2019 hadi 2022/2023

Mitambo ya Uchorongaji Madini Inayomilikiwa na STAMICO kwa ajili ya wachimbaji Wadogo

